

Nėra brangesnio lobio už studijoms skirtas knygas: Vilniaus augustinų bibliotekos raida ir paveldas¹

Arvydas Pacevičius

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas

Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius

arvydas.pacevicius@kf.vu.lt

Straipsnyje pristatoma vienuolių augustinų bibliotekos prie Vilniaus Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčios kilmė, rinkinio sudėtis, knyginio paveldo tyrimų rezultatai, augustinų vienuoliškosios knygos kultūros kontekste aptariamos bibliotekos istorinio-bibliografinio atkūrimo galimybės. Nustatyta, kad 1808 m. perdavus augustinų vienuolyno patalpas Vyriausiajai kunigų seminarijai prie Vilniaus universiteto, prasidėjo knygų migracija tarp Vilniaus ir Kauno, kur augustinai mainais gavo Šv. Petro ir Pauliaus bažnyčios dalį su parapijos namais. Nepaisant to, 1820 m. Vilniaus augustinų vienuolyne tebebuvo 1251 tomas knygų. Šiuo metu knygos su augustinų proveniencija saugomos Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo, Vilniaus universiteto ir Kauno apskrities viešojoje bibliotekose.

Reikšminiai žodžiai: augustinai, biblioteka, knygų migracija, proveniencijos, rekonstrukcija.

1 „Vienuolijos tikėjimas neturi brangesnio lobio už studijoms skirtas knygas“ (*Constitutiones Ordinis eremitarum S. Augustini, Coloniae Agrippinae*, 1627), 362.

Augustinų (*Ordo Fratrum Eremitarum Sancti Augustini*²; nuo 1968 m. *Ordo Fratrum Sancti Augustini*) vienuolynas, įkurdintas Vilniuje 1673–1675 m., užima ypatingą vietą tarp senosios Lietuvos religinių bendruomenių. Apie 1682 m. gavę valdyti Švč. Mergelės Marijos Ramintojos koplyčią Savičiaus gatvėje³, „juodieji“⁴ augustinai bendradarbiaudami su kitais Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) augustinų vienuolynais Breste, Gardine, Kaune plėtojo Vilniuje teologijos, filosofijos, logikos, gramatikos studijas, vadovavo naujokynui, rėmė Švč. Mergelės Marijos Ramintojos ir Šv. Teklės brolijas⁵. Tokia įvairiapusė veikla neįmanoma be bibliotekų, kurios buvo kuriamos remiantis augustinų regula ir atnaujinamomis vienuolijos konstitucijomis. Istorinės atminties požiūriu Vilniaus augustinų vienuolyno istorija siekia viduramžius, nes bendruomenėje buvo tikima, kad pirmąjį augustinų vienuolyną LDK, Breste, 1380 m. fundavo Lietuvos didysis kunigaikštis (toliau – Ldk) Vytautas, buvo puoselėjamas jo kultas. Tiek istorijos, tiek paveldo požiūriu augustinų vienuolynų raida, saitai su europietiškomis struktūromis dar menkai tyrinėti. Mažai žinome apie augustinų bibliotekas, vienuoliškose bendruomenėse plėtotą knygos kultūrą. Ankstyvesniuose tyrimuose apsiribota kiekybinių parametrų nurodymu pabrėžiant, kad augustinų bibliotekoje Vilniuje XIX a. pradžioje buvo vos 300 knygų⁶, o Bresto augustinų bibliotekoje prieš vienuolyno

- 2 Suvienyta augustinų vienuolija tokiu pavadinimu, jungusi autonomiškas kongregacijas, buvo patvirtinta popiežiaus Aleksandro IV bule *Licet Ecclesiae catholicae* Romoje 1256 m. balandžio 9 d.; žr. Grzegorz Uth, *Szkic historyczno-biograficzny zakonu augustiańskiego w Polsce* (Kraków: Nakładem OO. Augustjanów w Krakowie, 1930), 8–9.
- 3 Viktoras Gidžiūnas, „Augustinijonai Lietuvoje“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, t. 4 (1968): 310–311.
- 4 Taip vadinti dėl juodo apdaro, siekiant nesupainioti su „baltaisiais“ augustiniais, priklausiusiais atgailos kanauninkų vienuolijai, vilkėjusiais baltais drabužiais ir vienuolynus įkūrusiais Vilniaus Užupyje prie Šv. Baltramiejaus bažnyčios, taip pat Videniškiuose, Kurkliuose, Salake ir kitose Rytų Lietuvos vietovėse.
- 5 Jan Kurczewski, *Biskupstwo Wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych* (Wilno: Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1912), 172.
- 6 XIX a. pradžioje augustinų biblioteka Vilniuje turėjo vos kelis šimtus knygų, o 1820 m. grąžinus ją iš Kauno į Vilnį – 337 veikalus, tarp jų *Universa privilegia, indulta et Gratiae Apostolicae SS. Benedicti XIII. Pontif. Maximi Ordinis Fr. Eremitarum S. Augustini anno MDC-CXXVIII*; žr. Józef Ignacy Kraszewski, *Wilno od początków jego do roku 1750*, t. 2 (Wilno: Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1840), 391–392. Augustinai Vilniuje turėjo vos 300 veikalų, XIX a. pradžioje išvežtų į Kauną; biblioteka 1820 m. grįžo į Vilnį ir 1850 m. turėjo 1257 veikalus; žr. Franciszek Radziszewski, *Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych* (Kraków: Nakładem autora w drukarni Wł. L. Anczyca i Sp., 1875), 112. 1820 m. augustinai, jau prieš 12 metų

panaikinimą 1831 m. – 1201 tomas⁷. Pastaruoju metu atlikti vienuolynų knygos kultūros senojoje Lietuvoje tyrimai⁸, kurių metu į apyvartą buvo įvesti nauji archyviniai šaltiniai, leidžia naujai įvertinti bibliotekos vietą ir vaidmenį religiniame ir intelektiniame augustinų vienuolijos gyvenime. Remiantis išlikusių knygų proveniencijų ir minėtų naujų šaltinių turinio analizės derme, įmanu kelti klausimą apie Vilniaus augustinų vienuolyno bibliotekos istorinio-bibliografinio atkūrimo galimybes. Toks atkūrimas bibliotekų raidos ir knyginio paveldo tyrimų kontekste reiškia pamestų, užgožtų, apiplėštų, sunaikintų, išblaškytų rinkinių fizinę, virtualią, intelektinę, bibliografinę rekonstrukciją, kuri pastaruoju metu taikoma tiek užsienio⁹, tiek Lietuvos mokslininkų darbuose¹⁰. Lyginamiesiems tyrimams svarbūs Vakarų¹¹ ir Vidurio¹² Europos mokslininkų tyrinėjimai, skirti augustinų

apleidę vienuolyną, Vilniaus bibliotekoje, įrengtoje bažnyčioje virš brangenybių kambario, turėjo 337 knygas; žr. Gidžiūnas, „Augustinijonai Lietuvoje“, 312.

- 7 Kurczewski, *Biskupstwo Wileńskie*, 323; Gidžiūnas, „Augustinijonai Lietuvoje“, 308.
- 8 Arvydas Pacevičius, *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864. Dingęs knygos pasaulis* (Vilnius: Versus aureus, 2005); Iwona Pietrzkiewicz, *Kultura książki w zakonach męskich Wielkiego Księstwa Litewskiego XV–XVIII wieku* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2019).
- 9 William Whobrey, „The Carthusian Library at Buxheim: A Virtual Reconstruction“, in *Old Books, New Learning: Essays on Medieval and Renaissance Books at Yale*, edited by Robert Gary Babcock and Lee Patterson (New Haven, CT: Beinecke Rare Book & Manuscript Library, 2001), 67–79; Maria Teresa Biagetti, „Dispersed Collections of Scientific Books: The Case of the Private Library of Federico Cesi (1585–1630)“, in *Lost Books. Reconstructing the Print World of Pre-Industrial Europe*, edited by Bruni and Pettegree (Leiden. Boston: Brill, 2016), 386–399; *Catalogue of the Riga Jesuit College Book Collection (1583–1621). History and Reconstruction of the Collection*, edited by Gustavs Strenga and Andris Levāns; Catalogue edited by Renāte Berga and Laura Kreigere-Liepiņa (Riga: Latvijas Nacionālā Bibliotēka, 2021)
- 10 *Bibliotheca Sapiehana: Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys*, katalogas, sud. Aušra Rinkūnaitė (Vilnius: LLTI, 2010); Rafał Witkowski, „Kunigaikščio Aleksandro Liudviko Radvilos bibliotekos Nesvyžiuje katalogas (1651)“, in *Bibliotheca Litwana*, t. 2, sud. Arvydas Pacevičius (Vilnius, 2012), 329–428; Arvydas Pacevičius, „Pažaislio kamaldulių vienuolyno biblioteka: raida, išsklaidymo keliai ir paveldas“, in *Pažaislio vienuolyno 350 metų istorija: mokslinių straipsnių rinktinė*, sud. Mindaugas Paknys (Vilnius: LKTI, 2014), 307–348; Arvydas Pacevičius, „Ignoto Oginskio (1755–1786) biblioteka: genealoginio ir religinio tapatumo atspindys“, *Knygotyra*, t. 72 (2019): 90–140.
- 11 David Gutiérrez, „De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Bibliothecis“, *Analecta Augustiniana*, vol. XXIII (1954): 164–372.
- 12 Veronika Sladká, „Augustiniánská knihovna u sv. Tomáše v Praze, I. část: Od založení kláštera do počátku 16. Století“, *Knihy a dějiny*, t. 23, č. 1–2 (2016): 127–146, <http://dx.doi.org/10.23852/KAD.2016.23.04>; Veronika Sladká, „Augustiniánská knihovna u sv. Tomáše v Praze. II. část: Období reformace a protireformace (do konce 17. století)“, *Knihy a dějiny*, t. 24, č. 1–2 (2017): 29–66, <http://dx.doi.org/10.23852/KAD.2017.24.02>.

bibliotekų istorijai. Svarstymams neužtenka vien vienuolių bendruomenės, pradėjusios kurtis Savičiaus gatvėje 1673 m.¹³, dvasinės ir intelektualinės veiklos Vilniuje apibūdinimo. Mat pagal 1808 m. kovo 25 d. sutartį su Vilniaus universitetu, Rusijos imperatoriaus patvirtintą gegužės 16 d., dalis augustinų bendruomenės, patalpas atidavus Vyriausiajai kunigų seminarijai ir už tai gavus du nedidelius mūrnamius Savičiaus gatvėje, išsikėlė į Kauną¹⁴ (Vilniuje jiems liko dalis Švč. Mergelės Ramintojos bažnyčios). Tarp Vilniaus ir „apsipumpuravusio“ Kauno vienuolynų XIX a. buvo palaikomi glaudūs ryšiai, vyko ne tik vienuolių, bet ir knygų migracija. Tyrimo objektas apima ne tik bibliotekos raidą, bet ir plačiau suprantamos knygos kultūros funkcionavimą augustinų vienuolijoje, socialinę knygų „gyvenimą“¹⁵ ir raišką mūsų dienomis (paveldo komunikacija). Straipsnio tikslas – aptarus bibliotekos raidos etapus, komplektavimo šaltinius, sudėti ir versijas apie perkėlimą į Kauną, pateikti argumentus galimam Vilniaus augustinų vienuolyno knygų rinkinio istoriniam-bibliografiniam atkūrimui. Be pagrindinės tekstinės dalies, straipsnio pabaigoje teikiamas 1 priedas „Lietuvos bibliotekose saugomos Vilniaus augustinų knygų“. Jame užregistruoti 9 (devyni) leidiniai (skaičiuojami pavadinimai, o ne tomai).

Istorinis kontekstas. 1256 m. Italijoje suvienyta augustinų vienuolija, gavusi šv. Augustino regulą, XIV a. pirmoje pusėje turėjo 24 provincijas su 8 tūkst. vienuolių¹⁶. Augustinų vienuolynai greitai buvo įkurti Vidurio Europoje – Čekijoje, Silezijoje, Mažajoje Lenkijoje, Mazovijoje, taip pat Lietuvoje; jie pateko į Bavarijos augustinų provinciją. Prūsijoje augustinai

13 <http://vienuolynai.mch.mii.lt/V8-46/Vilaugust.htm>, žiūrėta 2023 m. balandžio 29 d.

14 Wizyta całego Funduszu Klasztoru Wileńskiego na Sawicz ulicy exystuiącego XX. Augustyanów Eremitów Dyecezyi i Gubernij Wileńskiej za Rok 1820 skutkiem ukazu dnia 21. Miesiąca Nowembra danego sporządzona przez kanonika Piotra Cybowicza, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 224v. Tarp fundacinių dokumentų minimas 1676 m. Vilniaus pakamario Kazimiero Mintauto Czyžo medinių „rūmelių“ su žeme Savičiaus gatvėje užrašymas už 2000 auksinų skolą, 1807 m. atitekęs Vilniaus universiteto Vyriausiajai kunigų seminarijai; Ibid., l. 282v. Kitur šie 2000 auksinų, kartu su Starodubo pakamario Kristoforo Zbigniewo Lettavos 8000 auksinų, priskiriami vienuolių išlaikymo fondo kapitalui, žr. Gidžiūnas, „Augustinijonai Lietuvoje“, 311.

15 Daugiau apie konceptą žr.: Arvydas Pacevičius, „Socialinis knygų gyvenimas: Ars libri: advokatų kontoros „Ellex Valiūnas“ kolekcijos atvejis“, in *Ars Libri*, sudarė Algimantas Muzikevičius (Vilnius: Ellex Valiūnas, 2022), 15–21.

16 Krzysztof Kaczmarek, „Augustianie na studiach w Krakowie“, *Nasza Przyszłość*, t. 99 (2003): 139.

įsikūrė Heiligbeilyje netoli Braunsbergo (1370) ir Rešliuje (1451)¹⁷. Formuojantis nepriklausomai Lenkijos augustinų provincijai, įkurtai 1547 m., dalyvavo, be kita ko, t. Sebastijonas, Bresto vienuolyno prioras¹⁸. Be Bresto ir Vilniaus, jai priklausė įvairiu laiku veikę LDK Bychavo, Gardino, taip pat neturėję tęstinumo Seredžiaus ir Lyduvėnų vienuolynai¹⁹. Nuo pradžių dvasinėje veikloje akcentavę atsiskyrimą nuo pasaulio, susitelkimą į maldą, askezę, augustinai greitai įsitraukė į miestų gyvenimą, pradėjo veikti parapijose, rūpintis mokymu ir universitetinėmis studijomis, kurios buvo neatsiejamos nuo vienuoliškų generalinių studijų (*Studium Generale*). Augustinai jas XIII–XIV a. sandūroje įkūrė Oksforde, Kembridže, Bolonijoje, Florencijoje, Paryžiuje, o Bavarijos provincijai 1306 m. buvo atvertos generalinės studijos Vienoje. Tyrinėtojai atkreipė dėmesį, kad 1364 m. Krokuvoje įkurtam universitetui augustinai diegdami generalinių studijų modelį didesnės įtakos, skirtingai nuo istoriografijoje vyravusios nuomonės, nepadarė; Teologijos fakultetas čia buvo įkurtas remiantis pasauliečių magistrų, studijavusių anksčiau Prahoje, bendruomene, nukonkuravusia dominikonų ir kitas elgetaujančias vienuolijas²⁰. Tiesa, Krokuvos universitete XV a. studijavo 15 augustinų, tačiau lietuviai tarp jų neminimi²¹. Didžiausią poveikį aptariamo regiono augustinų bendruomenės dvasinei ir intelektualinei brandai turėjo Šv. Tomo augustinų vienuolynas Prahoje, įkurtas 1285 metais. Jame nuo 1300 m. veikė generalinės studijos, skirtos plačiai Bavarijos augustinų provincijai, kuriai iki XVI a. pradžios priklausė vienuolynai Lenkijoje ir Lietuvoje²².

Augustinų vienuolijos istorija Lietuvoje siekia vėlyvuosius viduramžius ir mįslėmis tebeapipintą Ldk Vytauto fondaciją Bresto augustinų vienuolynui. Dažniausiai yra nurodoma 1410 m. fundacijos data²³, o 1380

17 Gidžiūnas, „Augustinijonai Lietuvoje“, 307.

18 Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 104.

19 Gidžiūnas, „Augustinijonai Lietuvoje“, 308–314.

20 Kaczmarek, „Augustianie na studiach w Krakowie“, 143–144.

21 Ibid., 158.

22 Ibid., 139; Jaroslav Kadlec, „Das Augustiner-Generalstudium bei Sankt Thomas zu Prag in der vorhussitischen Zeit“, *Augustiniana*, t. 17 (1967): 389–401; Ivan Hlaváček, „Kláštery a jejich školství v Čechách v době předhusitské“, in *Klasztor w społeczeństwie średniowiecznym*, redakcja Marek Derwich i Anna Pobóg-Lenartowicz (Opole–Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 1996), 241–246.

23 Gidžiūnas, „Augustinijonai Lietuvoje“, 308.

ir 1412 m. fundacijų dokumentai yra priskiriami prie falsifikatų²⁴, nurodant raštininko klaidą (1380 m. fundacijos atveju)²⁵, bet klausimo apie tikrąją steigimo datą sprendimas nėra pasiūlytas. Nesileidžiant į platesnes diskusijas apie dokumentų falsifikavimo reikšmę ir prasmę LDK gyvenime, pabrėžtina, kad Vytauto fundacija augustinams Breste istoriografijoje neabejojama, o diskutuojama dėl originalių dokumentų nuorašų (kopijų) autentiškumo ir tikrosios steigimo datos. Vytautas 1376 m. iš savo tėvo Kęstučio gavo valdyti Gardino kunigaikštystę su Brestu, Kamenecu ir Drohičinu, taigi galėjo suteikti privilegiją ne tik Bresto žydams (suteikta 1388), bet ir augustinams. Tiesa, vargu ar tai galėjo padaryti neapsikrikštijęs (pirmą kartą krikštijosi 1383, o antrą – 1386) ir nebūdamas Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu. Kad 1380 m. fundacijos augustinams Breste data nėra „iš piršto laužta“, rodytų ypatingi Vytauto ryšiai su šia vienuolija. Prahos augustinams priklausiusioje Šv. Tomo bažnyčioje, dešinėje choro pusėje, prie barokinio Šv. Roko altoriaus buvo palaidotas Vytauto brolis Butautas, buvęs Šventosios Romos imperijos imperatoriaus Karolio IV Liuksemburgo dvariškis ir kunigaikštis, miręs, manoma, nuo maro 1380 m.²⁶ [1 il.]. Taigi sutampa Butauto mirties (palaidojimo) ir fundacijos augustinams Breste data. Manytina, kad palaidojimas nutiko augustinų bažnyčioje ne be Vytauto žinios, kuris, atsimindamas brolių Henriką (toks buvo Butauto krikšto vardas), Prahos augustinams deramai atsilygindavo gausiomis dovanomis: dovanojo egzėkvijoms spalvotas tunikas, albas, arnotus, stulas, o 1413 m. „kapas, sukirtas iš penkių nyčių audeklo“²⁷. Gali kilti klausimas, o kuo čia dėti Vilniaus augustinai? Vilniaus augustinai perėmė istorinės atminties apie Vytautą gijas, saugojo savo bažnyčioje jo paveikslą, atgabentą iš Bresto²⁸, vienuolyno kronikoje 1848 m. jį taip apibūdindami: „Aleksandro Vytauto, Lietuvos didžiojo kunigaikščio, augustinų bažnyčios ir vienuolyno Breste 1380 metais

24 Darius Antanavičius, „1380 ir 1412 m. Vytauto falsifikatų Bresto dvasininkams genezė“, *Lietuvos istorijos metraštis* (2004, 2003/1): 41–70.

25 Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 73.

26 Ilja Lemeškin, *Lithuania Aliter* (Vilnius: LKI, 2019), 206–207, 213.

27 Ibid., 210–211.

28 Reda Griškaitė, „Lietuvių tautos istorijos“ šeštojo tomo paraštės: apie vaizdus, kapus, ir ne tik“, in Teodoras Narbutas, *Lietuvių tautos istorija*, t. 3, *Vytauto valdymas XV amžiuje*, red. Reda Griškaitė (Vilnius: Mintis, 2019), 41–42. Ten pat 23 išn. žr. plačią bibliografiją apie Vytauto paveikslą iš Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčios, jo kilmę ir du variantus, saugomus Vilniaus katedroje ir Lietuvos dailės muziejuje.

1. Vytauto brolio Butauto vel Henriko antkapio plokštė Prahos Šv. Tomo bažnyčioje, 2022, Arvydo Pacevičiaus nuotrauka

Tombstone slab of Vytautas's brother Butautas vel Henrikas in the Church of St. Thomas in Prague, 2022

2. Prahos Šv. Tomo augustinų vienuolyno bibliotekos vaizdas, 2022, Arvydo Pacevičiaus nuotrauka

View of the library of the St. Thomas Augustinian Monastery in Prague, 2022

fundatoriaus portretas, žinovų laikomas puikaus darbo kūriniu.²⁹ Taigi Vytauto atminimas augustinų vienuolijoje buvo gyvas, paliudytas ne tik rašytine, bet ir sakytine tradicija, kurią saugojo, be kita ko, vienuolynų kronikos. Todėl vargu ar galima abejoti XVI a. pradžios pranešimais apie totorių sunaikintus originalius Vytauto fundacijos Breste dokumentus. Jais neabejojo ir LDK kanceliarijos raštininkai XVI amžiuje rengdami jų transumptus, tiesa, turinį „pritempdami“ prie XV a. pradžios realijų ir asmenybių. Tyrėjai nurodo, kad XVI ar XVII a. falsifikatoriai remdavosi autentiškais, tik kur kas mažesnės apimties dokumentiniais užrašymais juos išplėsdami pagal savo lūkesčius³⁰. Vienas tokių Bresto fundacijos dokumentų, patvirtintų 1502 m. Ldk Aleksandro, funkcionavusių augustinų aplinkoje ir liudijančių gana aukštą skriptorių kultūrą, yra saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje³¹. Šis dokumentas yra savotiška grandis tarp pasaulietinių raštinių ir vienuoliškų skriptorių kultūros, kurioje svarbus vaidmuo teko bibliotekoms. Minėtas Šv. Tomo augustinų vienuolynas turėjo ir tebeturi turtingą biblioteką, kurioje XV a. pradžioje buvo apie 350 pavadinimų knygų, o dabar fondą sudaro apie 18 000 tomų³² [2 il.].

Bibliotekos Vilniuje raida ir augimo paskatos. Minėtoje 1848 m. augustinų kronikoje nurodoma, kad Vilniaus bibliotekoje būta 1257 tomų knygų, padalytų į 12 skyrių – nuo Biblijų iki medicinos ir chirurgijos veikalų. Čia taip pat rašoma, kad „1847 m. dėl Tyrimų komisijos kaltės biblioteka buvo gerokai nuniokota, nes ji išsivežė daugelį aukščiau paminėtų veikalų.“³³ Iš esmės tai buvo šios bibliotekos pabaigos pradžia, nes vienuolynas greitai

- 29 Kronika Kościoła i Klasztoru Wileńskiego XX. Augustynianów, położonego w Dyecezyi Wileńskiej Guberni Wileńskiej Powiecie Wileńskim Dekanacie M. Wilna Parafii S. Janskiej, 1848, VUB, f. 4-35757 (A-2426), l. 2r.
- 30 Rimvydas Petrauskas, „Rašto ir raštinių kultūros pradžia Lietuvoje“, in *Lietuvos notariato istorija*, sud. Jolanta Karpavičienė (Vilnius: R. Paknio leidykla, 2012), 27.
- 31 Fundatio Conuentus et Introductio Fratrum Eremitarum Sancti P. Augustini in Civitate Brestensi M.D.L. 1380 Privilegium Sermi Alexandri alias Witoldi DG. Ducis Magni Lithuaniae, VUB RS, f. 4-19110 (A362). Daugiau žr. Pacevičius, *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje*, 52, išn. 56.
- 32 Veronika Sladká, „Augustiniánská knihovna u sv. Tomáše v Praze. II. část: Období reformace a protireformace (do konce 17. století)“, *Knihy a dějiny*, t. 24, č. 1–2 (2017): 59–61, <http://dx.doi.org/10.23852/KAD.2017.24.02>. Dėkoju prof. Iljai Lemeškinui ir P. dr. Williamui S. Faix'ui OSA už galimybę aplankyti šv. Tomo augustinų biblioteką Prahoje.
- 33 „Lecz w roku 1847, z powodu Sledztwiennej Komissii, znacznie biblioteka nadruginowana została – gdyz wiele z wyżej pomienionych dzieł przez nią zabrano“, in Kronika Kościoła i Klasztoru Wileńskiego XX. Augustynianów, położonego w Dyecezyi Wileńskiej Guberni Wileńskiej Powiecie Wileńskim Dekanacie M. Wilna Parafii S. Janskiej, 1848, VUB, f. 4-35757 (A-2426), l. 3r.

nustoto veikti: 1852 m. bažnyčia pavesta karmelitų globai, bet netrukus 1854 m. visai uždaryta nurodant parengti projektą ir pritaikyti vienuolyno namus stačiatikių dvasinei mokyklai³⁴. Galimas daiktas, kad bent dalį knygų vienuoliai išgabeno į tebeveikusį vienuolyną Kaune, kuris buvo uždarytas 1864 m. (žr. žemiau). Tokia buvo beveik 200 metų veikusio Vilniaus augustinų vienuolyno pabaiga... O štai duomenų apie augustinų Vilniuje bibliotekos ištakas, fundaciją ir pirmuosius komplektavimo šaltinius stokoja. Tikėtina, kad knygų rinkinio būta 1679 m. pastatytoje medinėje bažnyčioje ir XVII a. pabaigoje pradėtame įrenginėti vienuolyne, skirtame gyventi 12 vienuolių (1820 m. vizitacijoje minimos 1700–1723 m. pajamų-išlaidų knygos³⁵). Bibliotekos augimui trukdė stichinės nelaimės, 1710 m. epidemija, pasiglemžusi beveik visus bendruomenės narius, 1742 m. gaisras, sunaikinęs bažnyčią. Kita vertus, senosios archyvo knygos rodytų, kad vienuoliai XIX a. tebepuoselėjo atmintį apie savo bendruomenę, siekiančią 1544 metus³⁶. Pastačius 1746–1768 m. mūrinę bažnyčią, o paskui – pagrindinį vienuolyno korpusą prie Bokšto gatvės, įsteigus noviciatą (žr. 1 priedą, nr. IX) ir išaugus vienuolių skaičiui³⁷, atsirado paskatos pagrindinės bibliotekos plėtrai. 1773 m. Vilniaus vienuolyne buvo 32 vienuoliai (Bresto – 13), o 1786 m. – jau 60 vienuolių (Bresto – 16)³⁸. Vėliau vienuolių skaičius po truputį mažėjo ir 1804 m. jų buvo 40³⁹, 1820 m. – 32⁴⁰, o 1830 m. – 30⁴¹.

34 <http://vienuolynai.mch.mii.lt/V8-46/Vilaugust.htm>, žiūrėta 2023 m. gegužės 7 d.

35 Wizyta całego Funduszu Klasztoru Wileńskiego na Sawicz ulicy exystuiącego XX. Augustyanow Eremitow Dyecezyi i Gubernij Wileńskiej za Rok 1820 skutkiem ukazu dnia 21. Miesiąca Nowembra danego sporządzona, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 263v. (toliau – 1820 m. vizitacija)

36 Liber mortuorum Patrum, Fratrum ac Monialium Ord. Eremitarum S. Augustini Provinciae Poloniae, 1544–1801, in 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 263v. Archyve taip pat, be inventorių, 1700–1713, 1738–1758, 1758–1767 pajamų-išlaidų knygų buvo: Liber professionum Ord. Eremitarum S. Augustini conventus Vilnensis, 1766–1821; Liber novitiorum Ord. Eremitarum S. Augustini Conventus Vilnensis, 1813–1821. 1830 m. vizitacijoje minimos tos pačios knygos, tik pirmoji mirusiųjų knyga apima laikotarpį iki 1830, Profesų knyga – iki 1829 m., Novicų knyga – 1813–1829, žr. Wizyta Kościoła i Klasztoru Xięży Augustynianów Eremitów w Wilnie przy Sawicz Ulicy mieszkających przezznaczonych Wizytatorów z Rządu Dyecezalnego Wileńskiego za Rok 1830 odprawiona, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777, l. 380v (toliau – 1830 m. vizitacija).

37 <http://vienuolynai.mch.mii.lt/V8-46/Vilaugust.htm>, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d.

38 Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 149–150, 166.

39 1804 m. vizitacija, VUB RS, f. 57-Б53-20, l. 10–11.

40 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 264v–271r.

41 1830 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777, l. 381v–387r.

Vilniaus vienuolynas kartu su vienuolynais Breste, taip pat Voluinės Zaturcuose (Затурці, Zaturce), Radiechive (Радехів, Radziechów) ir Žitomiro srities Kodnioje (Кодня, Kodon) bei Narodyčiuose (Народичі, Narodycze) įėjo į nekanoniškai įsteigtą – 1797 m. panaikinus Lenkijos augustinų provinciją – Rusios augustinų provinciją⁴². Pažymėtina, kad vienuoliai, be pagrindinių vienuoliškų pareigų, buvo aktyvūs pagalbininkai parapijose. Vilniečiai augustinai 1820 m. kapelionavo: žemaitis Simonas Bradauskis (Brodowski) – Kietaviškėse, lietuvis Aleksas Dabeika (Alexy Dobeyko) – Bijutiškėse kunigaikščio Giedraičio dvare, žemaitis Feliksas Gecevičius (Felix Gieciwicz) – Kernavėje, lenkas Aleksandras Liachovičius (Aleksander Lachowicz) – Eišiškėse, lietuvis Leonas Rukevičius (Rukiewicz) – Marikonio dvare Salose⁴³. Be lietuvių, žemaičių ir lenkų, Vilniuje aptinkame ir kitų tautybių vienuolių; 1804 m. minimas vienuoliškų studijų vadovas iš Čekijos Tomas Vinšas (Winsz), prieš tai mokėsis vokiečių kalbos Bresto pojėzuitinėje mokykloje⁴⁴. 1820 m. Vilniaus vienuolyne veikė moralinės ir dogminės teologijos bei bažnyčios istorijos studijos⁴⁵.

Bibliotekos lokacija. Biblioteka buvo įkurdinta – remiantis augustinų eremitų tradicija – bažnyčioje, virš lobyno. Panašiai parinkta vieta aptinkama ir kituose augustinų vienuolynuose, pavyzdžiui, minėtame Prahos konvente prie Šv. Tomo bažnyčios [3 il.]. Bendrą tvarką augustinų vienuolynuose reglamentavo regula ir konstitucijos. 1290 m. konstitucijoje nurodyta, kad pagrindinės vienuolyno bibliotekos knygos turi būti laikomos atskirai nuo liturginių ir (ar) skirtų pamaldoms, kurioms vieta – zakristijoje⁴⁶. „Apie biblioteką ir rūpinimąsi knygomis“ (*De libraria et custodia librorum*) rašoma 1627 m. konstitucijoje pabrėžiant, kad „vienuolijos tikėjimas neturi

42 Tadeusz M. Trajdos, „Augustianie w Brześciu Litewskim pod panowaniem rosyjskim“, *Hereditas Monasteriorum*, vol. 5 (2014): 16; plg. Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 165–167. Detaliai situacija šioje provincijoje buvo nušviesta Vilniaus vienuolyno prioro ir vizitatoriaus Placido Vinšo (Placyd Winsz, 1752–1812) 1807 m. laiške Podolės ir Voluinės mokyklų vizitatoriui Taduui Čackiui (Czacki), pabrėžiant augustinų bažnyčios ir vienuolyno perdavimo Vyriausiajai Lietuvos seminarijai pražūtingumą; žr. Kopia listu Przeora i Wizytatora XX. Augustyanów Wilenskich do J. W. Tadeusza Czackiego Roku 1807, LMAVB, f. 273-1, l. 1–4.

43 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 264v–271r.

44 1804 m. vizitacija, VUB RS, f. 57-Б53-20, l. 10.

45 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 286v.

46 Darrel R. Reinke, „Austin's Labour“: Patterns of Governance in Medieval Augustinian Monasticism Author(s), *Church History*, vol. 56, no. 2 (1987): 165.

3. Laiptai į Šv. Tomo augustinų vienuolyno biblioteką Prahoje, 2022, Arvydo Pacevičiaus nuotrauka

Stairs to the library of the St. Thomas Augustinian Monastery in Prague, 2022

4. Knygų spinta Prahos Šv. Tomo augustinų vienuolyno bibliotekoje, 2022, Arvydo Pacevičiaus nuotrauka

Bookcase in the library of the St. Thomas Augustinian Monastery in Prague, 2022

brangesnio lobio už studijoms skirtas knygas⁴⁷; jų iš bendruomenės bibliotekos negalima paimti, parduoti ar įkeisti, išskyrus, vyresniesiems leidus, nebereikalingus spaudinius ar dubletus. Toliau išdėstytos bibliotekininko pareigos: rūpinasi knygų saugojimu ir išdėstymu pagal skyrius medinėse spintose; paženkliną jas nuosavybės įrašais nurodydamas konventą; pažymi atminties verto donatoriaus vardą; sudaro bendrą katalogą ir bibliotekos skyrių knygų sąrašus; rūpinasi tvarka bibliotekoje, knygų įrišimais; registruoja išduodamas knygas, kurios grąžinamos dukart metuose; po Velykų teikia ataskaitą vienuolyno viršininkui apie knygas pagal inventorių; saugo bibliotekos patalpos raktą⁴⁸. 1820 ir 1830 m. Vilniaus vienuolyno vizitacijoje liko išsamus bibliotekos patalpų aprašymas: durys su paprasta (ne prancūziška) vidine spyna, patalpos ilgis – 10 uolekčių, plotis – 8 uolektys (taigi vos 20 kvadratinų metrų), vienas didelis langas, padalytas į keturias dalis su grotomis, o kitas mažesnis iš dviejų dalių, irgi grotuotas, lubos lygios, išbalintos baltai⁴⁹. Patalpoje 4 aukštos riešuto spalvos spintos, kiekvienoje jų po 6 lentynas (iš viso 24 lentynos), taip pat viena dvejų durų spinta su prancūziška spyna⁵⁰ [4 il.]. Į biblioteką patenkama mediniais laiptais iš lobyno per dvivėres stalių gamybos duris⁵¹.

Studijos – bibliotekos augimo pamatas. Bibliotekai augti didelį impulsą davė pagrindiniame LDK Vilniaus augustinų vienuolyne plėtojamos studijos, personalo skaičiaus didėjimas (iki XVIII a. pabaigos), taip pat pamatiniai augustinų vienuolijos veikimo principai, neatsiejami nuo dvasinio tobulėjimo, paremto šv. Augustino idėjų paveldo kontempliavimu. XVII–XIX a. augustinai, kaip ir kitos vienuolijos, įsitraukė į Vilniaus universiteto siūlomas studijų programas. 1686 m. kovo 19 d. iš Vilniaus jėzuitų akademijos rektoriaus Petro Kitnovskio (Kitnowski) rankų su Benedikto Povilo Sapiegos, LDK pažiūdininkio, protekcija teologijos daktaro diplomą gavo augustinas Dominykas Grabinskis (Grabiński, nuo 1700 m. Lenkijos augustinų provincijolas), prieš tai studijavęs Neapolyje ir Romoje⁵². Vėliau, be Vilniaus vienuolyne studijuojamų dalykų (filosofijos, moralinės ir

47 *Constitutiones Ordinis eremitarum S. Augustini cum additionibus et notis R. F. M. Hieronymi Romani ejusdem Ordinis generalis* (Köln: Anton Botzer-Erben, 1627), 362.

48 *Constitutiones Ordinis eremitarum S. Augustini*, 362–365.

49 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 196v.

50 *Ibid.*, l. 220 r.

51 1830 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777, l. 328r.

52 Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 287–290.

dogminės teologijos, bažnyčios istorijos), teologiją, logiką, bažnytinį giedojimą augustinai galėjo trejus metus studijuoti Vilniaus universitete, minėtų dalykų čia mokėsi 11 vienuolių (metai nenurodyti)⁵³. Prie Vilniaus universiteto veikusioje Vyriausioje kunigų seminarijoje „dvasinius mokslus“ krinto augustinų vienuoliai žemaičiai Vladislovas Giniotas (Ginett, Gineyt, į vienuoliją įstojo 1818 m.), Kalikstas Vichorovskis (Wychorowski, 1821), Raimundas Petkevičius (Pietkiewicz, 1826); Vilniaus universitete teologijos magistrą gavo t. Leopoldas Korickis (Korycki, 1793), lietuvis, ilgametis provincijolas⁵⁴.

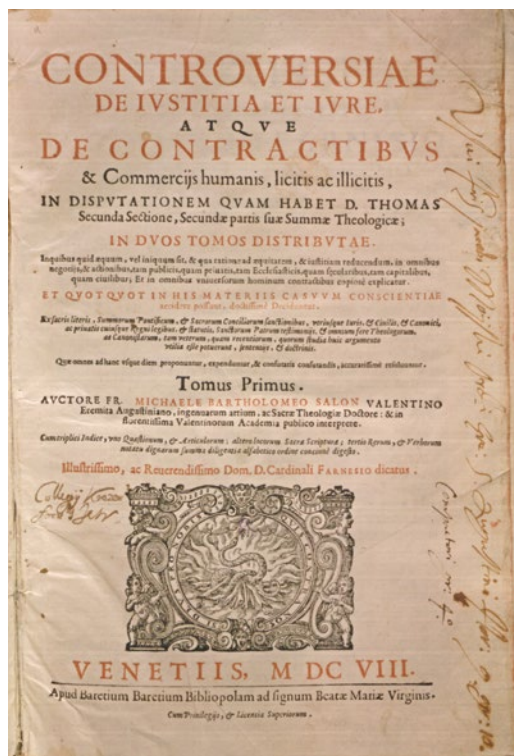
Bibliotekos komplektavimas ir struktūra. Kaip ir kituose vienuolynuose, Vilniaus augustinų biblioteka buvo formuojama remiantis tiek bendromis lėšomis, tiek pavienių vienuolių, dovanojusių knygas, pastangomis. Vienuolyno 1848 m. kronikoje knygų rinkinio gausinimas taip apibūdintas: „Ši biblioteka buvo suformuota ne vienu metu, o per daugelį metų, iš dalies iš vienuolių santaupų, iš dalies iš savanoriškų aukų, iš dalies iš knygų, įsigytų kai kurių vienuolių kunigų ir literatūros mylėtojų lėšomis.“⁵⁵ Išlikusių augustinų knygų proveniencijos patvirtina mišrų bibliotekos komplektavimą. Knygas Vilniaus vienuolynui paliko vienuoliai Pranciškus Rokočevskis (Rokoczewski) (1 priedas, nr. II), taip pat „gerbiamas brolis Kandidas, Vilniaus augustinų konvento sūnus“ (1 priedas, nr. III). Vilniaus augustinų biblioteką pagausino Dotnuvos bernardinai (1 priedas, nr. VI). Kita vertus, įrašai knygoje rodo, kad knygomis augustinai dalijosi su Kražių jėzuitais (augustino Jokūbo Mojskio dovana) (1 priedas, nr. VIII) [5 il.]. Buvo minėta, kad prieš Vilniaus augustinų vienuolyno uždarymą bibliotekoje buvo 1257 tomai knygų. 1804 m. vizitacijoje nurodyti 956 tomai⁵⁶, taigi knygų skaičius, nepaisant dalies knygų perkėlimo į Kauną, išaugo. Be pagrindinės

53 Kurczewski, *Biskupstwo Wileńskie*, 266.

54 Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 167.

55 „Takowa biblioteka zformowana jest nie jednorazowo, lecz za upływem czasu w różnych latach, częścią z oszczędności zakonników, częścią z ofiar dobrowolnych, a częścią z ksiąg własnym kosztem niektórych zakonnych kapłanów miłośników literatury nabytych“, in Kronika Kościoła i Klasztoru Wileńskiego XX. Augustynianów, położonego w Diecezyi Wileńskiej Guberni Wileńskiej Powiecie Wileńskim Dekanacie M. Wilna Parafii S. Janskiej, 1848, VUB, f. 4-35757 (A-2426), l. 3r-v.

56 Opisanie stanu Kościoła y Klasztoru XX Augustyanów w Wilnie na Sawicz Ukicy w czasie Wizyty ze Zlecenia Jana Nepomucena Kossakowskiego Biskupa Wileńskiego przez Michała Dłuskiego Arvhidyakona w Dniu 18 Miesiąca Sierpnia 1804 Roku czynioney sporządzone, VUB RS, f. 57-553-20, l. 2v-8r. (toliau – 1804 m. vizitacija).

5 A, B. Augustinų vienuoliui Jokūbui Mojskiui priklausiusio augustinų vienuolio Baltramiejaus Salono veikalo *Samprotavimai apie teisę ir teisingumą* (Venecija, 1608) viršelis ir antraštinis lapas su dovanojimo įrašu Kražių jėzuitų kolegijai, KAVB-R31935

Cover and title page containing an inscription about the donation to the Kražiai Jesuit College of the book *Deliberations on Law and Justice* by the Augustinian monk Bartholomew Salon (Venice, 1608)

bibliotekos, paminėtini Vilniaus augustinų noviciato (1 priedas, nr. IX), bažnyčios ir brolių knygų rinkiniai. Švč. Mergelės Marijos Ramintojos brolija, be kita ko, 1830 m. turėjo „geležimi kaustytą skrynelę brolijos dokumentų ir kt. reikmenų saugojimui su trimis spynomis ir raktais“, taip pat „brolijos knygą, įrištą aksomu su sidabriniais apkaustais“⁵⁷. O štai Šv. Teklės pirmosios kankinės brolija – tokią pačią skrynią ir panašią brolijos knygą, tik įrištą tymu⁵⁸ (safjanu)⁵⁹. Tuo tarpu bažnyčioje 1820 m. minima 30 knygų, tarp jų augustinų mišiolas raudonu aksomo įrišimu⁶⁰ su austais žydrais šilko skirtukais, du juodos odos įrišimo augustinų mišiolai su raudonais šilkiniais skirtukais, taip pat penkios agendas, du antifonalai, Romos gradualas, psalmynas, rankrašinių natų rinkinys, įrištas į marmurinę odą⁶¹. Taigi augustinai Vilniuje, be pagrindinės bibliotekos, kurioje knygų skaičius siekė beveik 1300 tomų, turėjo parankinius padalinių knygų rinkinius. Akivaizdu, kad vienuoliai taip pat kaupė asmenines bibliotekas, pavyzdžiui, minėtas Jokūbas Mojskis, taip pat Martinianas Birukevičius (Birukiewicz) (1 priedas, nr. I.2) [6 il.].

Bibliotekos sudėtis ir tematika. Remiantis 1830 m. vizitacijos duomenimis, kurie paimti iš 1821 m. rugsėjo 17 d. sudaryto katalogo (jo saugojimo vieta nežinoma)⁶², bibliotekoje buvo šie skyriai (pagal knygų vienetų skaičių): Pamokslų – 235, Asketikos – 227, Moralinės teologijos – 102, Retorikos, poezijos ir literatūros – 98, Bažnytinės, kanonų ir civilinės teisės – 94, Scholastinės ir dogminės teologijos – 89, Filosofijos – 79, Įvairenybių – 78, Knygų vokiečių kalba – 75, Istorijos – 47, Šv. Rašto ir jo komentarų – 37, Bažnyčios tėvų darbų – 12, Medicinos ir chirurgijos – 12, Kazuistikos – 11,

57 1830 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777, l. 345r.

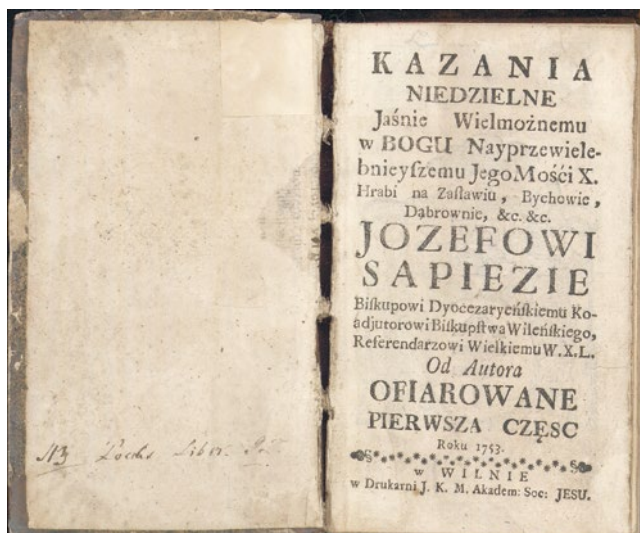
58 Safjanas (tymas) – minkšta, elastinga įvairių spalvų ožkų ir (ar) avių oda, išdirbta naudojant augalinį rauginimą.

59 1830 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777, l. 346r.

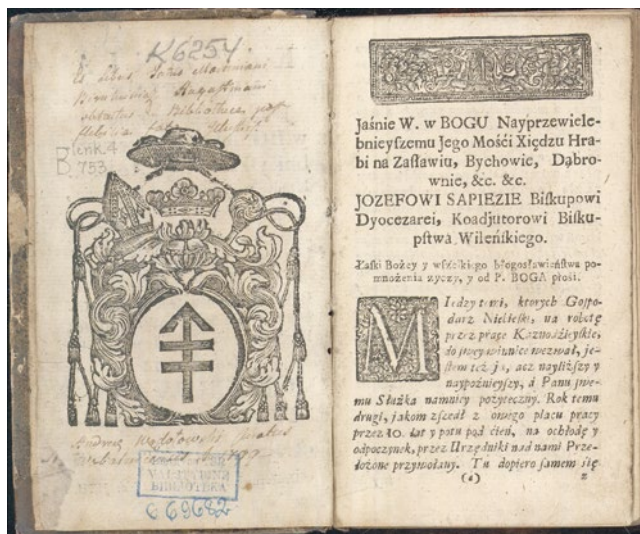
60 Vadinamas „Mančesterio įrišimu“, sudarytu iš medvilninio aksomo audinio (velveto rūšis). Kiti pavadinimai: dygsniuotas velvetas, virvelinis velvetas.

61 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 223 v-224r. Toks pats knygų bažnyčioje skaičius pateiktas 1830 m. vizitacijoje.

62 Registr Ksiąg Biblioteki Klasztoru Wilenskiego XX. Augustynianów Eremitów przy Sawicz Ulicy w Wilnie mieszkających stosownie do Katalogu 1821 roku 7bra 17 dnia sporządzonego spisany, 1830 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777, l. 388r-v. Sąrašo pabaigoje pateikta informacija, kad tokį katalogą 1828 m. gruodžio 30 d. vizito metu patvirtino prelatas Aloyzas Osinskis; Ibid., l. 388v. Bibliotekos katalogas (Katalog Ksiąg Bibliotecznych, 1821–1830) ir Skaitytojų žurnalas (Księga do zapisywania imion osob biorących do czytania księgi biblioteczne) minimi tarp vienuolyno dokumentų; Ibid., l. 381r.

6 A, B. Augustinų vienuo-
liui Martynui Birukevičiui
priklausiusios Adamo
Abramavičiaus knygos
Sekmadienio pamokslai
(Vilnius, 1753) antraštinis
lapas ir nuosavybės įrašas,
nurodantis, kad veikalas
įsigytas po Vabalninko
parapijos administratoriaus
Andriaus Vandolovskio
mirties 1799 m., LNMMB
B lenk. 4/753/Larch

Title page of the book
Sunday Sermons (Vilnius,
1753) by Adam Abramo-
wicz, which belonged to
the Augustinian monk
Marcin Birukiewicz, with a
property inscription

Knygų prancūzų kalba – 10, Ceremonijų – 8, Rankraščių – 51; iš viso 728 veikalai, 1257 vienetai (egz.)⁶³. Šio katalogo struktūra rodo, kad jo sudarytojai tik iš dalies susidorojo su lektūros klasifikavimo iššūkiais, nes gausus liko įvairenybių skyrius, be to, buvo atskirtos knygos vokiečių ir prancūzų

63 Palyginimui: 1820 m. sąrašė knygos teminiu požiriu skirstomos taip: Teologija – 108, Pamokslai – 98, Kanoninė, bažnytinė ir civilinė teisė – 55, Istorija – 34, Filosofija – 39, Oratorystė ir poetika – 31, Asketika – 29 vnt., Šv. Raštas ir komentarai – 23, Bažnyčios tėvų veikalai – 17, Medicina – 8, Kaziustika – 6, Ceremonijos ir apeigos – 5; 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 271v-282v.

kalbomis, apimančios įvairius žanrus. Kita vertus, knygų sudėtis ir tematika rodo, kad augustinai, be dvasinės ar religinės raštijos, plėtojo filosofijos, istorijos, literatūros, medicinos žinią. Kaip ir dera, ženklus čia augustinų vienuolių autorių skaičius ir augustinianų klotas. 1820 m. tarp gražintų iš Kauno į Vilnių⁶⁴ knygų (337 pavadinimai) matome augustinams skirtą asketinę, hagiografinę, ritualinę lektūrą (regula⁶⁵, konstitucija⁶⁶, priėmimo į brolijas tvarka⁶⁷ ir kt.), taip pat augustinų vienuolijos autorių teologijos, pamokslų ir kitus veikalus. Nemažai šv. Augustino veikalų su komentarais: *Šventojo Augustino veikalų epitomė* (Paryžius, 1646)⁶⁸ (nr. 16); *Šventojo Augustino tiesos tūkstantmetis* (2 tomai, Breša, t. y. Brescia Italijos Lombardijoje, 1734)⁶⁹ (nr. 18). Tarp teologijos veikalų, pamokslų autorių pastebimi augustinų vienuoliai: italas Džiovanis Laurynas Bertis (Giovanni Lorenzo Berti, 1696–1766) (nr. 25), vokiečių Engelbertas Klüpfelis (1733–1811) (nr. 28), belgas Karolis van Hornas (1618–1668) (nr. 166), bohemietai Benignas Sichrovskis (1693–1737) (nr. 240)⁷⁰. Tarp istorijos knygų augustinai turėjo garsiąją Kornelijaus Kurcijaus *Elogiją išžymiems vyrams iš šv. Augustino atsiskyrėlių ordino* (Antverpenas, 1636)⁷¹. Tarp lituanistinių

64 „Takowa Biblioteka była wprzód dla niedostatku mieysca po odieciu Klasztoru na główne Seminarium przeniesioną do Klasztoru Kowienskiego, iak w uprzednich wizytach doniesiono. W roku tym za sporządzeniem mieysca przyzwoitego znowu do Klasztoru Wilenskiego pozyskaną została“, 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 282v.

65 *Sanctissimi In Christo Patris Et Domini Nostri Benedicti XIII. Pont. Max. Constitutio. Qua universa Privilegia, indulta, [et] gratiae Apostolicae, Ordini Fratrum Eremitarum Sancti Augustini olim concessae, iterum confirmantur* (Romae: Ex Typographia Rev. Camerae Apostolica), MDCCXXVIII (nr. 336).

66 Galbūt, *Constitutiones Ordinis F. F. Eremitarum Sancti Augustini* (Romae: Typis Haeredum Corbelletti, 1686) (nr. 335).

67 Sposob przyimowania do Arcy-Bractwa N.M.P. Pocieszenia S.O. Augustyna, i S.M. Moniki (nr. 337, rankr.).

68 *Epitome totius Augustissimae doctrinae B. Augustinis episcopi per R.F.P. Matthiam Hauzeur, Franciscanum* (Parisiis: Michael Soly-Matthieu et Pietro Guillemont et George Josse, 1646).

69 *Sancti Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Milleloquium Veritatis a Bartholomaeo Urbinat Episcopo Digestum, Opus duobus Voluminibus denuo editum* (Brixiae: Excudebat JO: Baptista Bossinus, 1734).

70 *Soliloquia Augustiniana pro octiduo ascesis augustinensis, & eorum omnium utilitate, qui in via salutis a spiritu Augustini manuduci desiderant, ex eodem S. P. Augustino excerpta ejusdem Ordinis Eremitarum, virorum illustrium doctrinis, & exemplis, comprobata, & concinnata. Per P. M. Benignum Sichrowsky, supradicti ordinis, provinciae Bohemiae alumnum* (Norimbergae: Typis, & Sumptibus Joannis Georgii Lochner, 1728).

71 *Virorum Illustrium ex Ordine Eremitarum D. Augustini Elogia auctore Fr. Cornelio Curtio* (Antverpiae: Apud Ioannem Cnobbarum, 1636).

veikalų paminėtiną spaudinys *Trijų augustinų eremitų iškilmingų įvesčių dienyne* (Vilnius, 1761)⁷² (nr. 201). Nenuostabu, kad bibliotekoje buvo ir daugiau (iš viso apie 40) Vilniuje išspausdintų knygų⁷³. Būta XVI a. leidinių⁷⁴, įdomybių⁷⁵, rankraščių⁷⁶. Atkreiptinas dėmesys į didelį rankraščių kiekį (51 vnt.), kurių nemažai dalimis su spaudiniais buvo perduota Kauno vienuolynui. Tikėtina, kad knygų augustinai atsigabendavo iš kelionių į Italiją, kur vykdavo į studijas arba generalines kapitulas. Pavyzdžiui, su teologijos veikalų autoriumi, garsiosios *Bibliotheca Angelica* Romoje, turėjusios apie 130 tūkst. tomų ir funduotos Angelo Roccas (1545–1620), rektoriumi Džiovaniu Laurynu Berčiu bičiuliavosi būsimas Vilniaus vienuolyno prioras (nuo 1765) ir ilgametis provincijolas Erazmas Bartoldas⁷⁷.

- 72 Dyaryusz solenney Introdukcyi Trzech Augustynianów Eremitów, to jest: Augustyna Nowella, Antoniego ab Amandula, y Antoniego ab Aquila Kaplanów y Wyznawców od Oyca Świętego Klemensa XIII. Papieża Roku 1759. Dnia II. Miesiąca Lipca beatyfikowanych, Z Kościoła Katedralnego Wileńskiego, do Kościoła WW. Xięży Augustynianów Wileńskich na Sawicz ulicy będących, przez Jaśnie Wielmożnego Jmci Xiędza Antoniego Jozefa Zolkowskiego Biskupa Allalieńskiego, Suffragana, Pralata Dziekana y Officyala Generalnego Wileńskiego Dnia 6. Miesiąca Czerwca odprawionej, Wielmożnemu Jegomości Panu Fulgentemu Fryderykowi Kamienskiemu Czesnikowiczowi Powiatu Lidzkiego, wielkiej nadziei kawalerowi przypisany (Wilno: Druk Akad. SJ., 1761). Leidinys minimas: Liepa Gričiūtė-Švėrebiėnė, XVII–XVIII a. bažnytinės procesijos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (Vilnius: VDAL, 2011), 336; Uth, *Szkie historyczno-biograficzny*, 334–335 (čia išvardyti pamokslų autoriai); XVIII a. Lietuvos knygos lenkų kalba. Kontrolinis sąrašas, sud. Marija Ivanovič, Karina Basiul (Vilnius: LNMMB, 2015), 535, nr. 5228.
- 73 Zygmunt Łastowski, *Kazania jubileuszowe przez X. Zygmunta Łastowskiego, proboszcza Ikażeńskiego miane w własnym kościele parafialnym* (W Wilnie: w drukarni J. K. Mci y Rzpłety u XX. Pijarów, 1786).
- 74 Aštuntasis Erazmas Roterdamiečio 1528 m. parengto šv. Augustino raštų leidimas: *Primus [-decimus] tomus eximii Patris, inter summa Latinae Ecclesiae ornamenta ac lumina principis, D. Aurelii Augustini Hipponensis episcopi, totum novae huius Editionis institutum et ratio ex Carmine sequenti liquidius patebunt* (Basel: Ambrosius and Aurelius Froben, 1569) (nr. 17, 10 tomų); *Corpus Juris Civilis auctore Dionysio Gothofredo* (Lyon: Honorat Erben, 1590) (nr. 109); *Do de Rota Decisiones novae, antiquae et antiquiores* (Lugduni: Petrum Landry, 1587) (nr. 113).
- 75 *Malleus maleficarum maleficas* (leidimo vieta ir metai nenurodyti) (nr. 85); *Index Librorum Prohibitorum Usque Ad Diem 4. Junii, Anni MDCCXLIV: Regnante Benedicto XIV* (Romae: Ex typographia rev. Cam. apost., 1744) (nr. 91).
- 76 *Logica et Psychologia* (nr. 296, rankr.).
- 77 Uth, *Szkie historyczno-biograficzny*, 310–314. Įdomu, kad E. Bartoldui, įstojusiam į vienuoliją 1736 m. Varšuvoje, studijavusiam Bolonijoje, Romoje kanonų teisę, istoriją, bažnytinį meną, buvo suteiktas popiežiaus leidimas skaityti antikatalikiškų autorių, tarp jų Liuterio, Kalvino, knygas; *Ibid.*, 312.

Knygų migracija. Knygų judėjimą „tarp Vilniaus ir Kauno“ ir kitų augustinų vienuolynų patvirtina užuominos XIX a. vienuolyno kronikose ir inventoriuose. 1818 m. vizitacijoje nurodyta, kad „biblioteka, atidavus vienuolyną Vyriausiajai seminarijai ir neužtenkant vietos, buvo pervežta į Kauno vienuolyną, o bažnyčioje liko 247 egz. knygu.“⁷⁸ 1820 m. vizitacijoje pranešama, kad biblioteka grįžo į Vilnių: „biblioteka pirmiau buvo perkelta į Kauno vienuolyną dėl vietos trūkumo, vienuolyno patalpas atidavus Vyriausiajai kunigų seminarijai, kaip buvo pranešta ankstesnių vizitų metu. Šiais metais biblioteka, parengus tinkamą vietą, buvo grąžinta į Vilniaus vienuolyną.“⁷⁹ Knygų judėjimą patvirtina išlikusių knygų sąrašų lyginamoji analizė. Vilniškių knygų randame tarp 1865 m. perduotų Kauno gimnazijai 2032 tomų, atimtų iš 1864 m. uždaryto Kauno augustinų vienuolyno⁸⁰. Pavyzdžiui, Kaune atsidūrė škotų mediko Thomo Burneto veikalas *Medicinos praktikos tezaurus* (Venecija, 1733)⁸¹, taip pat čeko Aleksandro Šamskio *Medicinos praktikos vadovas* (Niurnbergas, 1714)⁸² bei *Vilniaus disputas tarp kunigų Martyno Smigleckio ir Danieliaus Mikolajevskio* (Torunė, 1599)⁸³. Iš Vilniaus į Kauną perduoti filosofijos rankraščiai: „Logika arba dialektika, skaityta Vasilevskio Vilniuje 1784 m.“⁸⁴ (Zefirinas Vasilevskis (Wasilewski) – dominikonas, dėtęs 1784–1786 m. dominikonų mokykloje

78 Wizyta klasztoru XX. Augustynianów w Mieście Gubernskim Wilnie na Uicy Sawicz z Roku 1818, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 4014, l. 509v.

79 „Takowa Biblioteka była wprzód dla niedostatku mieysca po odjęciu Klasztoru na główne Seminarium przeniesioną do Klasztoru Kowienskiego, iak w uprzednich wizytach doniesiono. W roku tym za porządzeniem mieysca przyzwoitego znowu do Klasztoru Wilenskiego pozyskaną została“, in 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, l. 282v.

80 Spisok knigam uprazdionnago Kovenskago Avgustijanskago Monastyria, prislannym pri otnosheniji Kovenskago Direktora učilišč ot 16 Avgusta 1865 goda, VUB RS, f. 3-159 (rusų k.; toliau – 1865 m. Kauno augustinų knygų sąrašas).

81 *Thaesus medicinae practicae auctore Thoma Burnet Scoto-Britano editio novissima cui denique accedit Hippocrates contractus* (Venetiis: Apud Hieronymum Savion, 1733). 1804 m. vizitacija, VUB RS, f. 57-B53-20, l. 7; 1820 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671, nr. 305; 1865 m. Kauno augustinų knygų sąrašas, l. 14v., nr. 210/522.

82 *Promptuarium parvum medico-practicum Alexandro Schamsky* (Norimbergae: Sumptibus Georgii Lehmanni, 1714). 1820 m. vizitacijoje nr. 306, 1865 m. Kauno sąrašas nr. 270/563.

83 *Disputatia Wilenska Ktorą miał X. Marcin Smiglecki z X. Danielem Mikolajewskim De primatu Petri a o iedney widomey głowie Kościoła Bożego* (Thorunij Borussorum: Andrzej Koteniusz, 1599). 1865 m. Kauno sąrašas, nr. 248/551.

84 *Logica seu dialectica, dictata a Wasilewski* (Vilnae, 1784), in Kauno sąrašas, 1865, l. 14v, nr. 192/510. Tai Zefirino Vasilevskio (Zephyrinus Wasilewski) logikos paskaitų konspektas; žr. Romanas Plečkaitis, *Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai*, t. 1, *Feodalizmo laikotarpis* (Vilnius: Mintis, 1980), 313.

Vilniuje); vieno žymesnių scholastinės filosofijos atstovų Lietuvoje, pasisakiusio prieš tomistines spekuliacija, Jurgio Stanisławskiego (Georgius Stanislawski)⁸⁵ „Logikos santrauka“, skaityta Vilniaus universitete 1686 m.⁸⁶ ir kiti darbai⁸⁷. Galiausiai, Kaune atsidūrė filosofijos dėstytojo Vilniaus vienuolyne XVIII–XIX a. sandūroje⁸⁸ augustino Martyno Birukevičiaus (Martynian Birukiewicz) *Pagrindiniai filosofijos teiginiai* (Vilnius, 1800)⁸⁹. Šis mokslingas vienuolis, palikęs nuosavybės įrašą Adomo Abramavičiaus knygoje *Sekmadienio pamokslai* (Vilnius, 1753) (1 priedas, nr. I. 1–2), buvo gilios erudicijos ir reto uolumo vienuolis. Į vienuoliją įstojo po studijų Vilniaus akademijoje, į kunigus iššventintas 1791 m., vėliau dėstė filosofiją Vilniuje, Breste, 1818–1828 m. vadovavo Bresto augustinų vienuolynui⁹⁰. Tarp augustinų „filosofų“ dar galima paminėti Juozapatą Hacevičių (Jozafat Haczewicz), talentingą pamokslininką ir dailininką, kuris 1784–1786 m. lankė filosofijos paskaitas Vilniaus dominikonų mokykloje⁹¹. Su Vilniaus vienuolynu susijusių rankraščių prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo ir Krokuvos augustinų vienuolyne. Tai Tomašo Kobylanskio (Tomasz Kobylanski, 1731–1805), 1769–1777 m. Vilniaus augustinų vienuolyno prioro, *Traktatas apie Dieviškąją Trejybę* (*Tractatus de Deo Trino*), Felikso Oravskio (Orawski), 1691–1694 m. vadovavusio Vilniaus vienuolynui, *Filosofija* (*Philosophia*) ir kt.⁹² Čia saugota ir neįkainojama augustinų istorijai Fulgento Drijackio (Fulgenty Dryacki) *Šv. Augustino brolių eremitų kronika* (Krokuva, 1669)⁹³.

85 1686–1689 m. Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją; žr. Plečkaitis, *Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai*, 294.

86 Compendium Logicae, Georgii Stanislawski Vilnae in Alma Universitate, 1686, in Kauno sąrašas, 1865, nr. 213/525.

87 Dar Kaune matome šiuos rankraščius, tikėtina, atgabentus iš Vilniaus: Pars quarta Physica in libros Aristotelis de ortu et interitu, in 4, nr. 215/526; Regnum rhetoricae libertatis, in 4, nr. 219/529; Philosophia naturalis seu Physica, Aegidii Cardinalis, 1745, nr. 230/539.

88 1800 m. Vilniaus augustinų mokykloje dėstė filosofiją; Plečkaitis, *Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai*, 41.

89 *Institutiones Philosophiae Martiniani Birukiewicz* (Vilnae, 1800), in Kauno sąrašas, 1865, nr. 264/562. Rukopis.

90 Trajdos, „Augustianie w Brześciu Litewskim pod panowaniem rosyjskim“, 21.

91 Plečkaitis, *Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai*, 313; Kronika Kościoła i Klasztoru Wileńskiego XX. Augustynianów, położonego w Dyecezyi Wileńskiey Gubernii Wileńskiey Powiecie Wileńskim Dekanacie M. Wilna Parafii S. Janskiej, 1848, VUB, f. 4-35757 (A-2426), ap. 6.

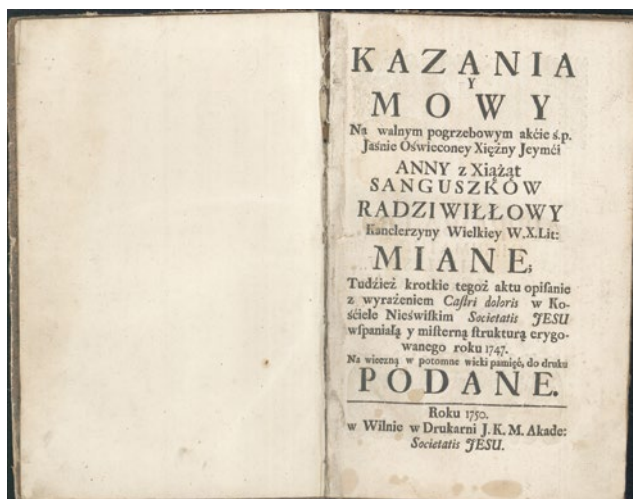
92 Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 321–322.

93 *Kronika Braci Eremitow św. Augustyna* (Kraków, 1669); žr. Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 338.

7. Atanazo Liudviko Kersnickio knygos *Raktai į širdies lobyną* (Vilnius, 1725) antraštinis lapas ir priešlapis su Vilniaus augustinų konvento Savičiaus aikštėje ir noviciato nuosavybės įrašais, LNMMB B lenk.3/725/L arch. (670396)

Title page and flyleaf with property inscriptions of the book *The Keys to the Treasury of the Heart* by Atanaz Ludwik Kiersnicki (Vilnius, 1725)

8 A. B. Onos Sanguškaitės-Radvilienės laidotuvių Nesvyžiuje 1747 m. *Pamokslų ir prakalbų* (Vilnius, 1750) antraštinis ir pirmas lapas su Vilniaus augustinų konvento nuosavybės įrašu, 1758 m. patvirtintu viršininke (prioro) magistro brolio Felikso, LNMMB B lenk 1/750 / Larch

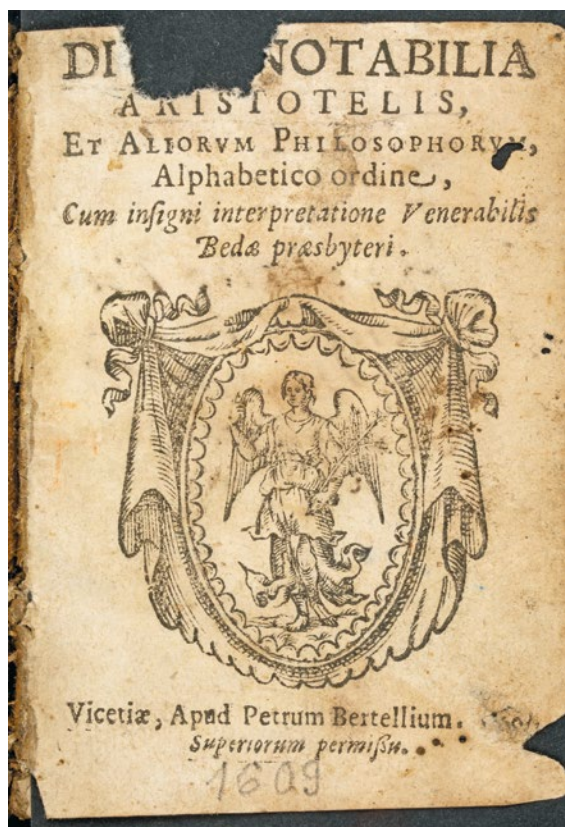

Title and first page of *Sermons and Orations* delivered at the funeral of Ona Sanguškaitė Radvilienė in Nesvzh in 1747 (Vilnius, 1750) with a property inscription of the Vilnius Augustinian convent

Augustinų knyginis paveldas. Iki šiol pavyko identifikuoti 9 pavadinimų (10 saugojimo vnt.) augustinų bibliotekos Vilniuje knygas, saugomas LNMMB (4 spaudiniai), KAVB (2), VUB (3). Tai jėzuito Atanazo Kersnickio (Kiersnicki) *Raktai į širdies lobyną* (Vilnius, 1725) (1 priedas, nr. VI) [7 il.], Onos Sanguškaitės-Radvilienės laidotuvių Nesvyžiuje 1747 m. *Pamokslai ir prakalbos* (Vilnius, 1750) (nr. V) [8 il.], Aleksandro Kalamato (Calamato) *Pamokslų knyga*, t. 1–2 (Antverpenas, 1652) (nr. II), augustinų vienuolio Baltramiejaus Salono *Samprotavimai apie teisę ir teisingumą*, t. 1–2 (Venecija, 1608) (nr. VIII), Adomo Abramavičiaus (Abramowicz) *Sekmadienio pamokslai*, t. 1–2 (Vilnius, 1753) (nr. I. 1–2), Petro Skargos *Šventųjų gyvenimai* (trečias leidimas, Krokva, 1592–1593) (nr. IX). VUB išaiškintos trys knygos su augustinų proveniencija: *Aristotelio ir kitų filosofų mintys Bedos interpretacijoje* (Vičenza, 1609) (nr. IV) [9 il.], *Šventosios apeigų kongregacijos šventinė oktava* (Venecija, 1754) (nr. VII) [10 il.] ir Kurcijaus Rufo *Istorijos knygos* (Amsterdamas, 1644) (nr. III) [11 il.]. Ši nedidelė augustinų knygų dalis atspindi pamatinius vienuolijos uždavinius ir veiklos Vilniuje kryptis. Be Šventajam Raštui ir bažnytinėms ceremonijoms skirtų darbų ir keturių pamokslų knygų, liudijančių dėmesį pastoracijai, išlikusiame rinkinyje matome dvi filosofijos ir vieną istorijos knygą (1830 m. Vilniaus bibliotekoje buvo 79 filosofijos ir 47 istorijos veikalai⁹⁴). Jomis buvo remiamasi studijose, plėtojamose bendradarbiaujant su kitomis vienuolijomis (pvz., dominikonų) ir Vilniaus universitetu, taip pat rengiant filosofijos darbus, kurie vienuolyno bibliotekoje buvo saugomi kaip vienuolijos intelektualinis palikimas tarp rankraščių (1830 m. jų buvo 51 vnt.)⁹⁵. Intelektinius ryšius su europietiška augustinų tradicija liudija „Valencijos Solomonu“ vadinto augustinų vienuolio, teologo, teisininko, Valencijos universiteto profesoriaus Migelio Baltramiejaus Salono (Miguel Bartolomé Salon, 1539–1621) veikalas *Apie justiciją ir teisę*. Itin svarbūs ir įdomūs šiose knygose palikti rankraštiniai įrašai, rodantys augustinų savimonę: „Iš gerbiamo brolio Kandido, Vilniaus augustinų vienuolyno sūnaus, knygų“ (*Ex Libris R. Fris Candidi Augustiniani Filii Conv. Vil pro bibliotheca Conventu Vilnens. obtulit superius nominatq Anno 1777*). Esama informacijos apie asmenis,

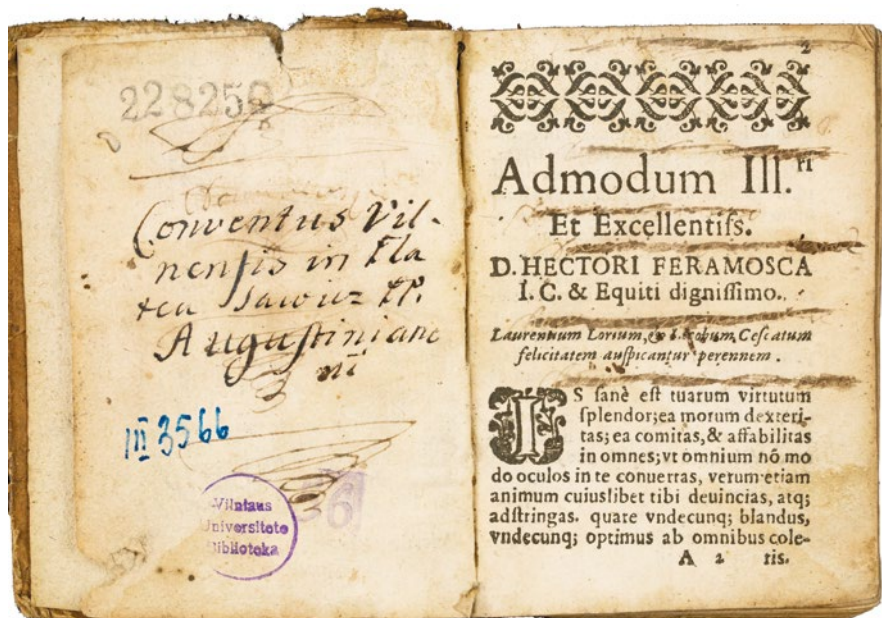
94 Regestr Ksiąg Biblioteki Klasztoru Wilenskiego XX. Augustynianow Eremitow przy Sawicz Ulicy w Wilnie mieszkających stosownie do Katalogu 1821 roku 7bra 17 dnia sporządzonego spisany; 1830 m. vizitacija, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777, l. 388r-v.

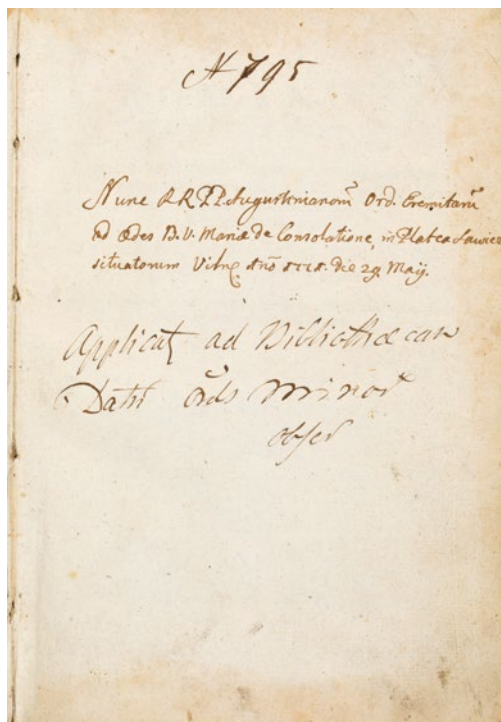
95 Ibid., l. 388r.

9 A, B. Knygos Aristotelio ir kitų filosofų mintys Bedos interpretacijoje (Vičenza, 1609) antraštinis lapas ir priešlapis su Vilniaus augustinų konvento Savičiaus aikštėje nuosavybės įrašu, VUB III 3566

Title page and flyleaf of *Thoughts of Aristotle and Other Philosophers in Beda's Interpretation* (Vicenza, 1609) with a property inscription of the Vilnius Augustinian convent

10 A. B. Knygos *Šventosios apeigų kongregacijos šventinė oktava* (Venecija, 1754) antraštinis lapas ir priešlapis su Vilniaus augustinų vienuolyno Savičiaus aikštėje ir Dotnuvos bernardinų vienuolyno nuosavybės įrašais, VUB IV 44525

Title page and flyleaf of the book *The Festive Octave of the Congregation of the Holy Rites* (Venice, 1754) with property inscriptions of the Vilnius Augustinian convent and the Dotnuva Bernardine monastery

šias knygas turėjusius: vienuolius Pranciškų Rokočevskį (Franciscus Rokoczewski); Lenkijos augustinų provincijolą 1602–1611 m. Jokūbą Mojskį (Jacobus Moijski, 1569–1630), kuris itin rūpinosi vienuolių studijomis Italijoje⁹⁶; Vilniaus vienuolyno viršininką Feliksą (Felix Prior Vilnensis). Proveniencijos rodo knygų migraciją tarp įvairių vienuolijų. Antai jau aptartam nusipelnusiam augustinų vienuoliui M. Birukevičiui priklausiusi *Pamokslų knyga* iškeliavo į Vabalninką (nr. I. 1–2). O štai *Šventinė oktava* (nr. VII) iš Dotnuvos bernardinų vienuolyno 1771 m. atiteko Vilniaus augustinams, jame liko tiek bernardinų, tiek augustinų nuosavybės įrašai. Salono teisės veikalas iš augustinų bibliotekos pateko į Kražių jėzuitų kolegiją, o paskui atsidūrė Kaune (nr. VIII). Taigi apčiuopiami saitai tarp Vilniaus ir Kauno, taip pat Žemaitijos vienuolynų, ir tai nenuostabu, nes preliminarini personalo sudėties analizė rodo ne tik bernardinų, bet ir kitose vienuolijose XIX a. įsivyraujant žemaitišką-lietuvišką pradą⁹⁷: 1804 m. Vilniaus augustinų vienuolyne iš 40 vienuolių 16 buvo kilę iš Žemaitijos, 1820 m. iš 32 vienuolių – 21, 1830 m. iš 30 – 23 žemaičiai⁹⁸.

Išvados. Aptartoji Vilniaus augustinų vienuolyno ir bibliotekos raida rodo vienuolius saugojus atmintį tiek apie savo bendruomenės narius, tiek apie vienuolijos geradarius. Itin puoselėtas Ldk Vytauto, dar XV a. užmezgusio ryšius su Prahos augustiniais, kurių Šv. Tomo bažnyčioje buvo palaidotas Vytauto brolis Butautas Henrikas, kultas. Augustinų biblioteka Vilniuje po 1808 m. buvo padalyta į dvi dalis, nes nemaža rinkinio dalis su vienuoliais, vadovaujamais t. Leopoldo Korickio, buvo perkelta į Kauną. Šaltiniai rodo, kad nepaisant dalybų 1821 m. Vilniaus augustinų vienuolyne buvo sudarytas bibliotekos katalogas, kuriame užfiksuota 1257 tomų knygų. Senosios vilniškės bibliotekos knygos „susimaišė“ su naujai kuriamos Kaune bibliotekos spaudiniais ir rankraščiais, tarp kurių būta nemažai XVIII–XIX a. pradžios Vilniaus mokslinę, ypač filosofinę, mintį menančių veikalų. Išnagrinėtų šaltinių visuma, deranti su nuolat gausėjančiu augustinų knyginiu paveldu, suteikia galimybę svarstyti apie istorinę-intelektinę-bibliografinę Vilniaus augustinų bibliotekos rekonstrukciją. Svarbus šios rekonstrukcijos pamatas – 1804, 1820 ir 1865 m. knygų sąrašai, kuriuose daugeliu atvejų buvo fiksuojama knygų leidimo vieta ir metai. Apskritai Vilniaus augustinų

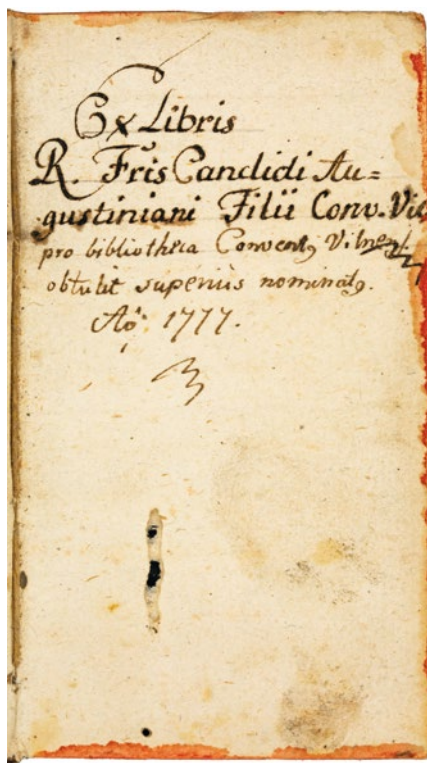
96 Uth, *Szkic historyczno-biograficzny*, 250.

97 Pacevičius, *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje*, 67–70, 85.

98 1804 m. vizitacija, l. 10–11; 1820 m. vizitacija, l. 264v–271r.; 1830 m. vizitacija, l. 381v–387r.

11 A. B. Kurcijaus Rufo *Istorijos knygų* (Amsterdamas, 1644) antraštinis lapas ir priešlapis su brolio Kandido iš Vilniaus augustinų konvento nuosavybės ir dovanojimo minėtam konventui 1777 m. įrašu, VUB III 4622

Title page and flyleaf of *History Books* by Curtius Rufus (Amsterdam, 1644) with a property and donation inscription

sukurtoji knygos kultūra, besiremianti XIII amžių siekiančia tradicija, yra turtinga ir Lietuvoje menkai tyrinėta. Norint ją atverti ir suprasti, būtina plėsti lyginamuosius transkultūrinius spausdintinių medijų, knygos socialinio gyvenimo, tyrimus.

Gauta — 2023 11 04

1 Priedas

Lietuvos bibliotekose saugomos Vilniaus augustinų knygos⁹⁹

I. 1. Abramowicz, Adam. *Kazania niedzielne Jaśnie Wielmożnemu w Bogu X. Hrabi na Zaslaviu, Bychowie, Dąbrownie etc. Józefowi Sapieżie, Biskupowi Dyocezyeńskiemu, Koadjutorowi Biskupstwa Wileńskiego, Referendarzowi Wielkiemu W. X. L. od autora ofiarowane*. Cz. 1. Wilno: W Drukarni J. K. M. Akademii Societatis Jesu, 1753. Rankraštinis įrašas (RĮ): Ex libris Patris Martiniani Birukiewicz Augustiniani obtatctus ē Bibliotheca post flebilis fata Illustris-[simi] Andrea Wądołowski Curatus Wobolnicensis A. 1799.

LNMMB B lenk. 4/753/L arch (LTSR VB 669682)

I. 2. Abramowicz, Adam. *Kazania niedzielne Jaśnie Wielmożnemu w Bogu X. Hrabi na Zaslaviu, Bychowie, Dąbrownie etc. Józefowi Sapieżie, Biskupowi Dyocezyeńskiemu, Koadjutorowi Biskupstwa Wileńskiego, Referendarzowi Wielkiemu W.X.L. od autora ofiarowane*. Cz. 2. Wilno: W Drukarni J. K. M. Akademii Societatis Jesu, 1753. RĮ: Ex libris Patris Martiniani Birukiewicz Augustiniani ē Bibliotheca P:ell: Illustriss: Andrea Wądołowski Coadju: Praepositurae Wobolnicensis me n[ecnon] mej Benefactoris Anno 1799.

LNMMB B lenk 4/753/L arch (LTSR VB 669686)

II. Calamato, Alexander. *Conciones sacrae ac morales in duos tomos*. T. 1, *Continet sylvam variorum discursuum, ad totius Anni Dominicas et Festa*. T. 2, *Continet eiusdem Quadragesimale, siue conciones super singula Euangelia*. Antverpiae: Apud Henricum Aertssens, et Cornelium Woons, 1652. RĮ: 1. Fris Francisci Rokoczewski; 2. Conventus Vilnensis Ords' Erem SP Augustini in Platea Sawicz Situatorum.

KAVB-R72879

III. Curtius Rufus, Quintus. *Historiarum Libri, accuratissime editi*. Amstelodami: Apud Iodocum Iansonium, 1644. 1. RĮ: Ex Libris R[everendi] Fr[at]is Candidi Augustiniani Filii Conv[entus] Vil[nensis] pro bibliotheca

99 Sudaryta remiantis knygų peržiūra *de visu*, skaitmeninėmis kopijomis, taip pat leidiniu: XVII amžiaus knygos Kauno bibliotekose, katalogas, t. 1–2, sudarė Rita Urbaitytė, red. Daiva Narbutienė (Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2019). Autorius dėkoja pagalbininkėms, padėjusioms atrinkti ir skaitmeninti knygas: Beatričei Jurgaitytei (KAVB), Virginijai Galvanauskaitei (VUB), Viktorijai Vaitkevičiūtei-Verbickienei (LNMMB).

Conventq Vilmensis obtulit superius nominatq Ao 1777 (Iš gerbiamo brolio Kandido, Vilniaus augustijonų konvento sūnaus, knygu [kitu šriftu]: Vilniaus vienuolyno bibliotekai paaukojo aukščiau įvardytasis 1777 metais); 2. Vilniaus viešosios bibliotekos ovalus antspaudas.

VUB III 4622

IV. *Dicta notabilia Aristotelis et aliorum philosophorum alphabetico ordine, cum insigni interpretatione Venerabilis Bedae praesbyteri. Vicetiae: Apud Petrum Bertellium, 1609. RĮ: Conventus Vilmensis in Platea Sawicz PP. Augustianor[um].*

VUB III 3566

V. *Kazania i mowy na walnym pogrzebowym akcie ś. p. Anny z Xiążąt Sanguszków Radziwiłłowy, Kanclerzyny Wielkiej W. X. Lit. Miane, tudzież krótkie tegoż aktu opisanie z wyrażeniem Castri doloris w Kościele Nieświskim Societatis Jesu wspianiałą y misterną strukturą erygowanego roku 1747 na wieczną w potomne wieki pamięć, do druku podane. Wilno: W Drukarni J. K. M. Akadem: Societatis Jesu, 1750. RĮ: Bibliothecae PP Augustianorum Conventus Vilmensis ad Aedes Consolationis B. V. Mariae compactus 29 Mensis Decembris Anno Dni 1758 ita est testor Mgr. Fr. Felix Prior Vilmensis Aug: mpr.*

LNMMB B lenk 1/750 / L arch

VI. Kiersnicki, Atanazy Ludwik. *Klucze do skarbu serdecznego w słowie Bożym utajone, Panu Stanisławowi na Wolczynie y Radwanicach Ciołkowi Poniatowskiemu Podskarbiemu Wielkiemu, y Pisarzowi Ziemskiemu Wielkiego Xięstwa Litewskiego, z roczną pensyą Niedzielnych kazań ofiarowane. Wilno: W Drukarni J. K. M. Akademickiej Societatis Jesu, 1725. RĮ: 1. Conventus Vilmensis / PP Augustian: 1774 d[ia]e 2 Augusti / In Platea Sawicz / Pro usu RP. FF. Nouitiorum in Conventu / Vilmensi manentium. 2. Pro Communitate Novitiatq Vilmensis PP Augustianorum platea Sawicz. 3. Hic liber Conventus Vilmensis Ord[ini]s Eremit[arum] / S: P: Augustini in platea Sawicz.*

LNMMB B lenk.3/725/L arch. (670396)

VII. *Octavarium Romanum sive Octavae Festorum a Sacra Rituum Congregatione omnis suis locis in hac editione extensa*. Venetiis: Ex Typographia Balleoniana, 1754. RĮ: 1. PP. BB. Cntq. Datn.; 2. Applicat ad Bibliothecam Datn Ords Minor Obser; 3. Nunc RR. PP. Augustianoru[m] Ord. Eremitaru[m] ad Aedes B. V. Mariae de Consolatione, in Platea Sawicz situatorum Vilnae An[n]o 1771. die 29. Maij.; 3. N. 795; 4. Ex libris Thomae Josephi...; 5. Hic...id est datus pro eo... floreni 8.

VUB IV 44525

VIII. Salon, Michael Bartolomeo. *Controversiae de iustitia et iure atque de contractibus et commerciis humanis licitis, ac illicitis in disputationem, quam habet D. Thomas secunda sectione secundae partis suae Summae Theologicae auctore fr. Michaeli Bartolomeo Salon Valentino eremita Augustiniano*. T. 1–2. Venetiis: Apud Baretium bibliopolam ad signum Beatae Mariae Virginis, 1608. Firminis įrišimas su RĮ: Controu[ersiae] de jure et justitia Michaelis Salon Augustynian; superexlibris SED QUAE PRAECEPT TIBI DOMINVS COGITA ECCLESIA STI ALCIOP. TE NE SRU...RIS SED QUAE PRAECEPT / FIM PP OT SA. RĮ: 1. Vsui fris Jacobi Mojski Ord. Ere. S. Augustini flor. 9. gr. 10; 2. Compactori gr. 40; 3. Ex fratris Jacobi Mojski Ord. Erem. S. Augustini libertate donatus Collegio Crossensi S. J.; 4. Collegij Crosensis S. J. Lipdė: Fundam. Bibliotek. Kovenskoj Gimnazii (rus.); Antsp: Vytauto Didž. Univ. Biblioteka.

KAVB-R31935

IX. Skarga, Piotr. *Zywoty świętych Starego y Nowego Zakonu na każdy dzień przez cały rok wybrane z poważnych pisarzow y doktorow kościelnych*. Pars 1–2. W Krakowie: Z Drukarniej Andrzeja Piotrkowczyka, 1592–1593. RĮ: 1. Zywoty Świętych Authore RP. Petri Skarga ... Bibliotheca Novitiatus Vilnensis Patru[m] Augustinianorum; 2. Pro Communitate Novitiatus Vilnen[sis] FF. Novitiore Augustior.

LNMMB B4-173

Archyviniai šaltiniai

- Fundatio Conuentus et Introductio Fratrum Eremitarum Sancti P. Augustini in Civitate Brestensi M. D. L. 1380; Privilegium Sermi Alexandri alias Witoldi D. G. Ducis Magni Lithuaniae. VUB RS, f. 4-19110 (A362).
- Kronika Kościoła i Klasztoru Wileńskiego XX. Augustynianów, położonego w Dyecezyi Wileńskiej Guberni Wileńskiej Powiecie Wileńskim Dekanacie M. Wilna Parafii S. Janskiej, 1848. VUB, f. 4-35757 (A-2426).
- Opisanie stanu Kościoła y Klasztoru XX Augustynianów w Wilnie na Sawicz Ukicy w czasie Wizyty ze Zlecenia Jana Nepomucena Kosakowskiego Biskupa Wileńskiego przez Michała Dłuskiego Arvhidyakona w Dniu 18 Miesiąca Sierpnia 1804 Roku czynionej sporządzone. VUB RS, f. 57-553-20.
- Spisok knigam uprazdionnago Kovenskago Avgustijanskago Monastyria, prislannym pri otnosheniji Kovenskago Direktora učilišč ot 16 Avgusta 1865 goda. VUB RS, f. 3-159 (rusų k.).
- Wizyta całego Funduszu Klasztoru Wileńskiego na Sawicz ulicy exystującego XX. Augustynianów Eremitów Dyecezyi i Gubernij Wileńskiej za Rok 1820 skutkiem ukazu dnia 21. Miesiąca Nowembra danego sporządzona przez kanonika Piotra Cybowicza, 1820. LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3671.
- Wizyta Klasztoru XX. Augustynianów w Mieście Gubernskim Wilnie na Uicy Sawicz z Roku 1818. LVIA, f. 694, ap. 1, b. 4014.
- Wizyta Kościoła i Klasztoru Xięży Augustynianów Eremitów w Wilnie przy Sawicz Ulicy mieszkających przezznaczonych Wizytatorów z Rządu Dyecezanego Wileńskiego za Rok 1830 odprawiona. LVIA, f. 694, ap. 1, b. 3777.

Spausdinti šaltiniai

- Constitutiones Ordinis eremitarum S. Augustini cum additionibus et notis R. F. M. Hieronymi Romani, ejusdem Ordinis generalis. Coloniae Agrippinae: Apud Anthonii Boetzeri Haeredes, 1627.*
- Constitutiones Ordinis F. F. Eremitarum Sancti Augustini recognitae, et in ampliorem formam, ac ordinem redactae. Romae: Typis Haereditum Corbelletti, 1686.*
- Corpus juris civilis in quinque partes distinctum auctore Dionysio Gothofredo, secunda editio priore multo auctior. Lyon: Honorat Erben, 1590.*
- Disputatia Wilenska Ktorą miał X. Marcin Smiglecki z X. Danielem Mikołajewskim De primatu Petri a o iedney widomey głowie Kościoła Bożego. Thorunij Borussorum: Andrzej Koteniusz, 1599.*
- Dyaryusz solenney Introdukcji Trzech Augustynianów Eremitów, to jest: Augustyna Nowella, Antoniego ab Amandula, y Antoniego ab Aquila Kaplanów y Wyznawców od Oyca Świętego Klemensa XIII. Papieża Roku 1759. Dnia II. Miesiąca Lipca beatyfikowanych, Z Kościoła Katedralnego Wileńskiego, do Kościoła WW. Xięży Augustynianów Wileńskich na Sawicz ulicy będących, przez Jaśnie Wielmożnego Jmci Xiędza Antoniego Jozefa Zołkowskiego Biskupa Allalieńskiego, Suffragana, Pralata Dziekana y Officyala Generalnego Wileńskiego Dnia 6. Miesiąca Czerwca odprawioney, Wielmożnemu Jegomości Panu Fulgentemu Fryderykowi Kamienskiemu Czesnikowiczowi Powiatu Lidzkiego, wielkemy nadziei kawalerowi przypisany. Wilno: Druk Akad. SJ., 1761.*
- Do de rota decisiones novae, antiquae, et antiquiores, exactissime ex vetustissimis manuscriptis exemplaribus nun primum emendatae, tum priorum editorum Venetiis, Lugduni, & Taurini, excusarum collatione diligentissima, suo*

- pristino honori restituae*. Lugduni: Petrum Landry, 1587.
- Epitome totius Augustissimae doctrinae B. Augustini episcopi per R.F.P. Matthiam Hauzeur, Franciscanum*. Parisiis: Michael Soly-Matthieu et Pietro Guillemont et George Josse, 1646.
- Index Librorum Prohibitorum Usque Ad Diem 4. Junii, Anni MDCCXLIV: Regnante Benedicto XIV*. Romae: Ex typographia rev. Cam. apost., 1744.
- Kazania jubileuszowe przez X. Zygmunta Las-towskiego, proboszcza Ikażeńskiego miane w własnym kościele parafialnym. W Wilnie: w drukarni J. K. Mci y Rzpłety u XX. Pijarów, 1786.
- Primus [-decimus] tomus eximii Patris, inter summa Latinae Ecclesiae ornamenta ac lumina principis, D. Aurelii Augustini Hipponensis episcopi, cuius praestantissima in omni genere monumenta, quae quidem inveniri possunt, universa, denuo ad optimorum et fidelissimorum exemplarium examen revocata, nova eruditissimorum virorum recognitione, multo sunt quam unquam antehac emendatiora, ab innumeris vindicata erroribus, ac demum novis quibusdam Censuris, plurimisque minime aspernandis Accessionibus locupletata. Cum Indice tripartito, ad calcem adiecto, omnibus, qui extant, uberiore, et Theologiae studiosis commodiore. Totum novae huius Editionis institutum et ratio ex Carmine sequenti liquidius patebunt*. Basel: Ambrosius and Aurelius Froben, 1569.
- Promptuarium parvum medico-practicum ex diversis tum atiquis tum recentioribus scriptoribus consecratum ab Alexandro Schamsky Philosophiae et Medicinae Doctore, Inclytae Facultatis Medicae Pragensis Collegiati*. Norimbergae: Sumptibus Georgii Lehmanni, 1714.
- Sancti Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Milleloquium Veritatis a Bartholomaeo Urbinate Episcopo Digestum, Opus duobus Vo-luminibus denuo editum*. Brixiae: Excudebat JO: Baptista Bossinus, 1734.
- Sanctissimi In Christo Patris Et Domini Nostri Benedicti XIII. Pont. Max. Constitutio. Qua universa Privilegia, indulta, [et] gratiae Apostolicae, Ordini Fratrum Eremitarum Sancti Augustini olim concessae, iterum confirman-tur*. Romae: Ex Typographia Rev. Camerae Apostolicae, 1728.
- Soliloquia Augustiniana pro octiduo ascesis augustinensis, & eorum omnium utilitate, qui in via salutis a spiritu Augustini manuduci desi-derant, ex eodem S. P. Augustino excerpta ejus-dem Ordinis Eremitarum, virorum illustrium doctrinis, & exemplis, comprobata, & concin-nata*. Per P. M. Benignum Sichrowsky, supra-dicti ordinis, provinciae Bohemiae alumnus. Norimbergae: Typis, & Sumptibus Joannis Georgii Lochner, 1728.
- Thaesaurus medicinae practicae auctore Thoma Burnet Scoto-Britano editio novissima cui de-nique accedit Hippocrates contractus. Vene-tiis: Apud Hieronymum Savion, 1733.*
- Virorum Illustrium ex Ordine Eremitarum D. Augustini Elogia cum singulorum expressi ad vivum iconibus auctore F. Cornelio Curtio eiusdem Ord. Historiographo et Diffinitore Generali*. Antverpiae: Apud Ioannem Cno-bbarum, 1636.

Literatūra

- Antanavičius, Darius. „1380 ir 1412 m. Vytauto falsifikatų Bresto dvasininkams genezė“. *Lietuvos istorijos metraštis*, t. 1 (2003): 41–70.
- Biagetti, Maria Teresa. „Dispersed Collections of Scientific Books: The Case of the Private Library of Federico Cesi (1585–1630)“. In *Lost Books. Reconstructing the Print World of Pre-Industrial Europe*. Edited by Bruni and Pettegree, 386–399. Leiden-Boston: Brill, 2016.

- Bibliotheca Sapiehana : Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys*, katalogas. Sudarė Aušra Rinkūnaitė. Vilnius: LLTI, 2010.
- Catalogue of the Riga Jesuit College Book Collection (1583–1621). History and Reconstruction of the Collection*. Edited by Gustavs Strenge and Andris Levāns; Catalogue edited by Renāte Berga and Laura Kreigere-Liepiņa. Riga: Latvijas Nacionālā Bibliotēka, 2021.
- Gidžiūnas, Viktoras. „Augustinijonai Lietuvoje“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, t. 4 (1968): 306–320.
- Griciūtė-Šverbiienė, Liepa. *XVII–XVIII a. bažnytinės procesijos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje*. Vilnius: VDAL, 2011.
- Griškaitė, Reda. „Lietuvių tautos istorijos“ šeštojo tomo parašė: apie vaizdus, kapus, ir ne tik“. In Teodoras Narbutas, *Lietuvių tautos istorija*. T. 6, *Vytauto valdymas XV amžiuje*. Red. Reda Griškaitė, 34–81. Vilnius: Mintis, 2019.
- Gutiérrez, David. „De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Bibliothecis“. *Analecta Augustiniana*, vol. XXIII (1954): 164–372.
- Hlaváček, Ivan. „Kláštery a jejich školství v Čechách v době předhusitské“. In *Klasztor w społeczeństwie średniowiecznym*. Redakcja Marek Derwich i Anna Pobóg-Lenartowicz, 241–246. Opole–Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 1996.
- Janonienė, Rūta. „Vilniaus buvęs augustinų vienuolynas ir Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčia“. <http://vienuolynai.mch.mii.lt/V8-46/Vilaugust.htm>. Žiūrėta 2023 m. balandžio 29 d.
- Kaczmarek, Krzysztof. „Augustianie na studiach w Krakowie“. *Nasza Przyszłość*, t. 99 (2003): 131–164.
- Kadlec, Jaroslav. „Das Augustiner-Generalsstudium bei Sankt Thomas zu Prag in der vorhussitischen Zeit“. *Augustiniana*, t. 17 (1967): 389–401.
- Kraszewski, Józef Ignacy. *Wilno od początków jego do roku 1750*. T. 2. Wilno: Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1840.
- Kurczewski, Jan. *Biskupstwo Wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych*. Wilno: Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1912.
- Lemeškin, Ilja. *Lithuania Aliter*. Vilnius: LKI, 2019.
- Pacevičius, Arvydas. „Ignoto Oginskio (1755–1786) biblioteka: genealoginio ir religinio tapatumo atspindys“. *Knygotyra*, t. 72 (2019): 90–140.
- . „Pažaislio kamaldulių vienuolyno biblioteka: raida, išsklaidymo keliai ir paveldas“. In *Pažaislio vienuolyno 350 metų istorija: mokslinių straipsnių rinktinė*. Sudarė Mindaugas Paknys, 307–348. Vilnius: LKTI, 2014.
- . „Socialinis knygų gyvenimas: Ars libri: advokatų kontoros „Ellex Valiūnas“ kolekcijos atvejis“. In *Ars Libri*. Sudarė Algimantas Muzikevičius, 15–21. Vilnius: Ellex Valiūnas, 2022.
- . *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864. Dinges knygos pasaulis*. Vilnius: Versus aureus, 2005.
- Petrauskas, Rimvydas. „Rašto ir raštinių kultūros pradžia Lietuvoje“. In *Lietuvos notariato istorija*. Sudarė Jolanta Karpavičienė, 21–33. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2012.
- Pietrkiewicz, Iwona. *Kultura książki w zakonach męskich Wielkiego Księstwa Litewskiego XV–XVIII wieku*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2019.
- Plečkaitis, Romanas. *Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai*. T. 1, *Feodalizmo laikotarpis*. Vilnius: Mintis, 1980.
- Radziszewski, Franciszek. *Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych*. Kraków: Nakładem autora w drukarni Wł. L. Anczyca i Sp., 1875.

- Reinke, R. Darrel. „Austin's Labour“: Patterns of Governance in Medieval Augustinian Monasticism Author(s)“. *Church History*, vol. 56, no. 2 (1987): 157–171. <https://www.jstor.org/stable/3165500>.
- Sladká, Veronika. „Augustiniánská knihovna u sv. Tomáše v Praze. I. část: Od založení kláštera do počátku 16. Století“. *Knihy a dějiny*, t. 23, č. 1–2 (2016): 127–146. <http://dx.doi.org/10.23852/KAD.2016.23.04>.
- . „Augustiniánská knihovna u sv. Tomáše v Praze. II. část: Období reformace a protireformace (do konce 17. století)“. *Knihy a dějiny*, t. 24, č. 1–2 (2017): 29–66. <http://dx.doi.org/10.23852/KAD.2017.24.02>.
- Trajdos, Tadeusz M. „Augustianie w Brześciu Litewskim pod panowaniem rosyjskim“. *Hereditas Monasteriorum*, vol. 5 (2014): 13–25.
- Uth, Grzegorz. *Szkic historyczno-biograficzny zakonu augustiańskiego w Polsce*. Kraków: Nakładem OO. Augustjanów w Krakowie, 1930.
- Whobrey, William. „The Carthusian Library at Buxheim: A Virtual Reconstruction“. In *Old Books, New Learning: Essays on Medieval and Renaissance Books at Yale*. Edited by Robert Gary Babcock and Lee Patterson, 67–79. New Haven, CT: Beinecke Rare Book & Manuscript Library, 2001.
- Witkowski, Rafał. „Kunigaikščio Aleksandro Liudviko Radvilos bibliotekos Nesvyžiuje katalogas (1651)“. In *Bibliotheca Litwana*, t. 2. Sudarė Arvydas Pacevičius, 329–428. Vilnius: VUL, 2012.
- XVII amžiaus knygos Kauno bibliotekose, katalogas. T. 1–2. Sudarė Rita Urbaitytė, red. Daiva Narbutienė. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2019.

Summary

There Is No Treasure More Precious Than Books for Study: The Development and Heritage of the Vilnius Augustinian Library

Arvydas Pacevičius

Keywords: Order of St. Augustine, library, book heritage, book migration, proveniences, historical-bibliographical reconstruction, Vilnius, Kaunas, Brest.

The historical memory of the Augustinian monastery in Vilnius, founded between 1673 and 1675, traces its roots back to the Middle Ages. The community believed that Grand Duke Vytautas of Lithuania established the Augustinian monastery in Brest in 1380. The founder's portrait was preserved in the Vilnius monastery, fostering a cult around Vytautas. Duke Butautas, also known as Henrikas, Vytautas's brother and a former courtier of the Holy Roman Emperor Charles IV of Luxembourg, who was believed to have died of the plague in 1380, was buried in St. Thomas Church, belonging to the Augustinians of Prague. In gratitude, Vytautas donated church utensils to them. The Vilnius Augustinians inherited the historical memory of Vytautas, documented in the monastery's chronicles and in a portrait of the Grand Duke brought from Brest.

During the 14th and 15th centuries, Augustinians settled in Central Europe, and the monk Sebastian from the Brest monastery participated in the formation of the independent Polish Augustinian province in 1547. In Prague's St. Thomas Augustinian Monastery, general studies for the Augustinian Province of Bavaria, which included Polish and Lithuanian monasteries until the early 16th century, operated from 1300. In Vilnius, the Augustinians developed studies in theology, philosophy, logic, and grammar, and ran a novitiate. From the 17th to the 19th centuries, they engaged in studies at Vilnius University. In 1686, Augustinian D. Grabiński, the future provincial of the Polish Augustinians, earned his Doctor of Theology diploma there. In the 19th century, Augustinians W. Gineyt, K. Wychorowski, and R. Pietkiewicz attended the University's Senior Priest Seminary. In 1820, studies in moral and dogmatic theology and church history were active at the Vilnius monastery.

Like the Prague monastery, which had about 350 book titles in the early 15th century (now with 18,000 volumes), the Vilnius monastery assembled a collection necessary for the community's spiritual and intellectual culture. In 1804, the main library of the Vilnius monastery had 956 volumes, growing to 1,257 books in 1848, divided into 12 sections, including sermons, asceticism, moral theology, rhetoric, poetry, and literature. Besides religious writings, the Augustinians in Vilnius expanded their knowledge in philosophy, history, literature, and medicine, collecting works by authors belonging to their order (Giovanni Lorenzo Berti, Engelbert Klüpfell, Carol Van Hoorn, Benignus Sichrowski, Cornelius Curtius) and possessing around 40 books printed in Vilnius. In addition to the main library, the Augustinians in Vilnius assembled collections in the novitiate, church, and confraternity, including books bound in velvet and saffiano leather with silver bindings. The library experienced growth until the 18th century, as a result of the increasing number of monks, which reached 60 in 1786. According to the Augustinian eremitic tradition, the library in Vilnius was situated in the church, above the treasury, in a locked room of approximately 20 sq. m., accessible via a wooden staircase through a two-panel door. Library management adhered to the Rule and Constitutions, directing that the main library's books should be kept separately from liturgical ones, which found their place in the sacristy. A 1627 constitution emphasized that "there is no treasure more precious than books for study," detailing storage, librarian's duties, cataloguing, and reading protocols. The book collection was assembled from private library donations (J. Mojski, M. Birukiewicz), monks' savings, and voluntary donations (F. Rokoczewski). It is likely that the library in Vilnius was augmented by the Bernardines of Dotnuva, and books may have been acquired during the Augustinians' travels to Italy to take part in general chapters. The future prior of the Vilnius monastery and the Augustinian provincial Erasmus Bartold was friends with the rector of *Bibliotheca Angelica* in Rome, Giovanni Lorenzo Berti.

In 1808, after the transfer of the monastery's premises to the Senior Priest Seminary, part of the Vilnius book collection was moved to the newly established Kaunas monastery. However, in 1820, 337 titles, including philosophy and theology manuscripts, returned to Vilnius. In 1865, 2,032 volumes from the Kaunas Augustinian monastery, which was closed in 1864, were handed over to the Kaunas gymnasium, among them those that were previously held in Vilnius, including *A Thesaurus of Medical Practice* (Venice, 1733), *A Guide to Medical Practice* (Nuremberg, 1714), *The Vilnius Dispute* (Torun,

1599). Z. Wasilewski's *Logics or Dialectics* (1784), J. Stanislawski's *Compendium of Logics* (1686), and M. Birukiewicz's *Key Philosophical Postulates* (1800) also travelled from Vilnius to Kaunas. Some books from the Vilnius Augustinian library were confiscated by the tsarist authorities in 1847. In 1852, the Vilnius Augustinian church was placed under Carmelite auspices, and in 1854, it was closed. The monks likely took some books to the still-operating Kaunas monastery, which was eventually closed in 1864.

During the current research, books of 9 titles (10 storage units) from the Vilnius Augustinian library were identified in Vilnius and Kaunas memory institutions: Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (4 publications), Kaunas County Public Library (2), and Vilnius University Library (3). Surviving books include religious works and those reflecting intellectual ties with the European Augustinian tradition. Notably, Miguel Bartolomé Salon's work *On Justice and Law*, originating from the Augustinian library, eventually found its way to the Jesuit College in Kražiai and then to Kaunas. This highlights connections between Vilnius, Kaunas, and the monasteries of Samogitia, showcasing elements of the early national revival in the 19th century, particularly a predominant Samogitian-Lithuanian influence within the Augustinian order.